

RAAMATUKOGU

RAAMATUKOGUNDUSE AJAKIRI

SISUKORD :

Fr. Puksoo. Õpetatud Eesti Selts eesti raamatu harrastajana	1—4 lk.
A. Jõulmaa. Maaraamatukogudest	4—8 „
E. Liivand. Miks nõutakse vähe teaduslikku kirjandust	8—11 „
M. Jürma. Raamatu ja raamatukogu propagandast	11—18 „
A. Sibul. Ettetellitud teoste inventeerimisel	19—23 „
H. Mugasto. Väärnähtusi raamatute kirjastamisel	23—28 „
G. Ney. Uusi üritusi Riigiraamatukogus ..	28—32 „
A. Sibul. Leningradi ja Moskva raamatukogudes	32—43 „
Kutseliste raamatukoguhoidjate loetelu (järg)	43—45 „
L. Ploompuu. R. Antik. Kataloogid ja kataloogimine	45—49 „
Leedu avalikud raamatukogud	49—52 „
Lühiteateid	52—56 „

Sichergestellt durch Einsatzstab RR

Reval

TALLINN, EESTI RAAMATUKOGUHOIDJATE ÜHING

Nr. 1/2

Juuni 1938

VII aastakäik

Raamatuid iga teaduse alalt, eriti välismaa kirjandus.

Kodu- ja välismaa ajakirjade ja raamatute tellimiste kiire ja korralik täitmine.

Nõudke hinnata prospekte ja teadaandeid uudiste kohta. Järelepärimistele vastame viivitamata.

Raamatukauplus F. Wassermann

Tallinn, Pikk tän. 7, tel. 433-48.

Ajakirja „Raamatukogu“

tellimisi võetakse vastu
1938. aastaks.

Aastakäigu hind kr. 1.50.

Ilmub 4 korda aastas.

Järgmine number ilmub septembris.

Kaastööd palutakse saata hiljemalt 1. sept. s. a.

On veel saadaval „Raamatukogu“ vanemaid aastakäike: I aastakäik 50 senti, II, III, V ja VI aastakäik à 1 kr.

Liikmeile ja raamatukogudele 20% hinnaalandus. Ühingu on võimalik tellida ka raamatukogude rakendusmaterjale: laenajakaarte, raamatukaarte ja kataloogikaarte à 100 tk. — 65 senti, kataloogi värvilisi vahekaarte (1,5 snt. tükk), üldnimestiku lehti 1 pgn. — 4 lk. à 3 snt., kuupäevatemplid ühes numbritega, hind 6 kr. üks komplekt, ilma saatekuludeta.

Ühingu asukohaks on

TALLINN, VABADUSE PUIESTEE 4.

Samast saab tellida ühingu kirjastusel ilmunud kirjandust.

RAAMATUKOGU

RAAMATUKOGUNDUSE AJAKIRI

Nr. 1/2

Juuni 1938

VII aastakäik

Ilmub 4 Korda aastas	Toimetus: A. Sibul, tegev ja vast. toimet., M. Jürma, M. Nael	Kuulutuste hind:
Tellimishind Kr. 1.50 aastas	Väljaandja: Eesti Raamatukogu- hoidjate Ühing. Address: Tallinna Keskraamatukogu. Tel. 447-39	1 külg Kr. 18.—
Oksik nr. 40 senti		1/2 külg " 9.—
		1/4 " " 5.—

Õpetatud Eesti Selts eesti raamatu harrastajana.

30. jaanuaril käesoleval aastal möödus sada aastat sellest, kui asutati Tartu ülikooli õppejõudude ja väheste tolaeagsete eesti haritlaste poolt Õpetatud Eesti Selts Tartus. Sellele töötasid innukalt kaasa dr. Fr. R. Faehlmann ja dr. Fr. R. Kreutzwald, esimene kauemat aega seltsi esimehena. Hiljem küll seisid selle eesotsas ainult sakslased, kuni 1930. aastani, mil see eestlaste kätte üle läks. Selts on terve sajandi jooksul ajuti ainsa asutisena viljelnud eesti rahvuslikke teadusi, on avaldanud uurimusi eesti keele ja kirjanduse, ajaloo, muinasteaduse ja rahvateaduse alalt, on kogunud kultuuriloolisi mälestusmärke. Selle tulemusena on ilmunud ligi 100 köidet väljaandeid, on asutatud muinasteaduslik, etnograafiliste esemete ja müntide kogu.

Neil asjaoludel pole huvituseta jälgida Õpetatud Eesti Seltsi tegevust neil aladel, mis on lähedased käesoleva ajakirja lugejaile, s. o. eesti raamatute kogumist ja levitamist ja seltsi bibliograafilisi väljaandeid.

Seltsi põhikirja kohaselt asuti juba algusest peale eesti raamatute kogumisele ja hankimisele. Siinjuures olgu tähendatud, et seniajani polnud ühtki keskust või asutist, kes oleks selle oma ülesandeks teinud, kui mitte arvestada üksikisikut — Pärnu pastorit J. H. Rosenplänter'it, kes

oma isikliku huvitava raamatukogu alusel avaldas esimese eesti raamatute nimestiku: „Übersicht der estnischen Literatur“. Asutisel aga on sellase ülesande teostamine tavaliselt palju soodsam kui eraisikul, omades laiemaid vahendeid haruldaste trükingute ülesleidmiseks. Ka osteti Rosenplänteri raamatukogu, väga väärtuslik XVII saj. trükingute poolest, pärast tema surma Õpetatud Eesti Seltsile. Seltsi raamatukogu kasvas algusest peale jõudsasti nii ostude kui ka annetuste teel: nii näiteks lisandus 1840. a. 241 uut köidet. 1860. a. leidis siin juba 3058 numbrit, 1900. a. on see arv tõusnud 10.000-ni ja praegu on Õpetatud Eesti Seltsi raamatukogus ühes dublettidega ligi 25000 köidet. Ta on mitmeti täienduseks Tartu teistele suurematele raamatukogudele: ülikooli ja Eesti Rahva Muuseumi omale. Raamatukogu ei moodustanud ainult eestikeelsed ja Eestit või tegelikult Baltikumi olusid käsitlevad muukeelsed teosed, vaid ka kirjandus väljastpoolt neid alasid, peamiselt teistelt, välismaa teaduslikkudelt asutistelt vahetusena saabunud ajakirjad. Viimane asjaolu toob esile kõnelusi koosolekuil selles suunas, et raamatukogu täiendamisel ei kaldu takse kõrvale otsesest ülesandest — koguda *E s t i c a ' t*. Kogu täiendamise otstarbel avaldatakse üleskutseid ajalehtedes palvega annetada vanemaid eesti trükinguid, pöördatakse kirjastajate poole eestikeelsete ilmuvate teoste saatmise asjus seltsile, soovitatakse koostada seltsi raamatukogus puudevate eesti trükingute nimestikku.

Selle ülesande teostamisel aga oli mitmeti takistuseks seltsi ainealine olukord ja jäi omandamata esimese eestlasest bibliofiili, Pärnu raamatuköitja Mihkel Jürgensi raamatukogu, sest kahjuks ei suudetud välja maksta kohe viimase lese poolt nõutud hinda 600 rubla. Ja see väärtuslik raamatukogu läkski hiljem laiali, sest uus omanik A. E. Brandt oma kaupluse likvideerimise puhul müüs seda üksikute köidete kaupa laatadel. Sellest hoolimata on Õpetatud Eesti Seltsi raamatukogu üldse kõige rikkalikum eesti XVII ja XVIII saj. trükingute poolest, milles ei saa temaga võistelda isegi meie rahvusraamatukogu, Eesti Rahva Muuseumi oma. Õpetatud Eesti Seltsi kogusse kuuluvad niisugused uunikumid, ainsad säilinud eksemplarid või ainsad Eesti raamatukogudes, nagu terve rida XVII saj. pulmalaule, esimesed eesti keele grammatikad: H. Stahl

(1637), J. Gutsclaffi (1648), J. Hornungi (1693), „Hanso ja Mardi jut“ (1739). Viimase teose eksemplar pole isegi täielik, käsikirjaliselt täiendatud omal ajal M. Jürgensi eksemplari järgi, mis aga nüüd on kadunud.

Seltsi raamatukogu hoiuldati iseseisvuse algul Tartu ülikooli raamatukogule, avades selle kasutamise võimaluse laiemale üldsusele. Seltsi kogu on praegugi veel avatud ainult liikmeile, ülikooli õppejõududele ja üliõpilastele. Kasutamismäärused olid siiski vabameelsemad kui praegustes teaduslikkudes raamatukogudes, sest käsikirju laenutati isegi väljapoole raamatukogu ruume. Tollal polnud veel laenuvahetusi teiste raamatukogudega, mille kaasabil ning vastutusel praegu laenutatakse teistesse linnadesse haruldasi teoseid ajutiseks kasutamiseks. Raamatukogu oli avatud ainult üks kord nädalas, ühe tunni, ja laenuaegajaks oli 2 kuud. Kuid laenuajad tavaliselt seda ei arvestanud ja peeti kohustuslikuks raamatute tagasitoomist vähemalt kord aastas, enne suvevaheaega.

Kogu korraldamise eest kanti hoolt. Lisaks juurdekasvupäevikule või inventuurinimestikule valmis tähestikuline sedelkataloog. Selle põhjal ilmus trükkis raamatukogu eestikeelsete trükingute nimestik seltsi raamatukoguhoidja A. J. Schwabe poolt a. 1867: „Chronologisches Verzeichniss aller in der Bibliothek der gelehrten estnischen Gesellschaft sich befindenden Druckschriften“. Vanima eesti trükitoodangu rahvusbibliograafia puudumisel täidab see nimestik praegugi osaliselt viimase ülesannet, sest raamatukogus oli vanem eesti kirjandus esindatud 90% täielikkusega. Ainepärane, süstemaatiline kataloog aga teostus alles XX saj. esimesel kümnendil.

Siirdudes nüüd eesti raamatuladude küsimusele, tuleb arvestada asjaolu, et kuigi XIX saj. 30-ndail aastail meie suuremais linnades ei puudunud raamatukauplejad, ei müütnud need, rahvuselt sakslased, eestikeelseid raamatuid. Viimaseid leidis raamatuköitjate juures ja talurahvakauplustes. Et levitada ohtralt rahva keskel eestikeelseid raamatuid üldse ja eriti seltsi väljaandel ilmunuid, nagu dr. Fr. R. Kreutzwaldi „Vina-katku“ ja kalendreid, asutati juba 1838. a. seltsi juurde eesti raamatute keskdepo, kust varustati teistes linnades sel puhul asutatud raamatuladusid. Need asusid kas talurahvakauplustes või raamatu-

köitjate juures. Sellega seoses ilmus ka esimene eesti ärikataloog: „Kirja Kulutaja“, kus olid loeteldud seltsis müügil olevad teosed ja nende hinnad. Aga juba mõne aasta järel (1845. a.) varises see ettevõtte kokku. Seda põhjustas huvi kadumine seltsi tegelaste hulgas raamatute vähese leviku tõttu. Nimelt ei suudetud võistelda teiste varemmainitud raamatulevitajate liikidega, kellele lisandusid maal köstrid ja kooliõpetajad, kes said autoreilt teoseid komisjoni peale odava hinnaga. Õpetatud Eesti Selts varustas küll müügile minevad eksemplarid korralikkude köidetega, aga see asjaolu tõstis raamatute hinna liiga kõrgele. Ainult Võru ladu teotses kauemini, kuni 1864. aastani ja paremate tagajärgedega, mis oli seoses dr. Kreutzwaldi õhutusega.

Bibliograafia väljale asub Õpetatud Eesti Selts alles iseseisvuse ajal, pärast seda kui ta 1923. aastast alates hakkab avaldama kriitilisi aastaülevaateid vaimuteaduste alalt: eesti keel ja kirjandus, kirjanduslugu, ajalugu, rahvaluule, rahvateadus ja muinasteadus. Seni on ilmunud „Eesti filoloogia ja ajaloo aastaülevaateid“ 1918.—1923., 1929.—1930. aastate kohta. See on eesti tähtsam ning täielikum eriteaduslik bibliograafia.

Nõnda on Õpetatud Eesti Selts oma pika ea kestel kui ka praegugi veel muude ülesannete hulgas pühendanud palju tähelepanu eesti raamatukultuurile, kogunud ja levitanud eesti raamatut ja tutvustanud väljapoole.

Fr. Puksoo.

Maaraamatukogudest.

Raamatuaastal avaldati lootust, et edaspidi raamatu levikuks ja propagandaks avalikud raamatukogud suudavad palju kaasa aidata ja et raamatukogude tegevus elustub. On tõsi, et eesti raamatute läbimüügid on suurenenud, kuid avalikkude raamatukogude seisukord pole paranenud, vaid ennem küll halvenenud. Palju on räägitud kutseliste kogujuhatajate vajadusest. Igatahes ei suuda praegused kogujuhatajad rohkem teha, kui nad seda teevad. Kui külas selle ala juhust kõnelda, siis harilikult mõeldakse

selle juhi all õpetajat. Sest ainult õpetajakutse omandanud isikud oma kutselise sihitaotluse tõttu võiksid kõige enam sobida sellele kohale. Kuid praeguses olukorras pole õpetaja selleks küllalt võimeline. On vähe seltse ja tegevusalasid, kus maaõpetaja, eriti koolijuhataja poleks tegev. Sellest on juba mujalgi kõneldud, et õpetajalt oodatakse kõike, see oleks nagu tema endastmõistetav kohus, et ta kõigis seltsides kaasa lööb. Pole midagi imelikku, kui arst, vallasekretär või maaparanduse-konsulent ainult oma tööalaga piirdub. Kui seda aga teeb õpetaja, siis tullakse kohe etteheidetega. Paraku on lugu nii, et suurem hulk õpetajaid on just kõiksugu ülesannetega üle koormatud. Viimasel ajal neid juhitakse veel teadlikult Kaitseliidu, Naiskodukaitse, Isamaaliidu, Rahvarinde jne. ülesannete täitmisele. Seesuguses olukorras ei ole õpetajal enam aega ega võimalust tööks avalikus raamatukogus. Kuid samuti nagu õpetajad, on ka kõik teised külaharitlased juhitud mõnesuguste ülesannete täitmisele. Kõigi sobivate jõudude meeled ja mõtted on muuga täidetud. On juba palju kordi kõneldud ja kirjutatud, et ka avalikkude raamatukogude alal oleks tarvis niisugust juhtivat keskk kohta, kes annaks kogujuhatajatele vajalikke juhtnööre, sest praegu on iga üksik raamatukogu jäetud ainult oma kõige lähemast ümb-
rusest saadud kogemuste mõju alla.

Tarvis oleks iga raamatukogu piirkonnas ükski kord aastas korraldada sellekohane raamatu-õhtu, kus lugejate huvid rahuldust ja mittelugejate omad ergutust saaksid. Selleks õhtuks tuleks organiseerida esinema kohalikke tegelasi ja kutsuda kõnelejaid väljastpoolt. Olgu kohe tähendatud, et niisugust organiseerijat pole loota ametlikust raamatukogude nõuandjast ning revideerijast, s. o. koolide inspektorist, sest tema on isegi kuni ülikülluseni koormatud oma pärisala ülesannetega. Praeguses olukorras võivad inspektorid piirduda vaid revideerimisega — sedagi üks kord mitme aasta jooksul. Mõni aasta tagasi võis loota, et koolivalitsused võtavad avalikkude raamatukogude saatusest tõsiselt osa ja rakendavad sellele tööle tagavara-õpetajad. Kogemuste korjudes oleks siis viimastest kujunenud oodatud organisaatorid. Aga ka tagavara-õpetajate tegevus raamatukogudes on piirdunud enamasti ainult rakendusraamatute revideerimisega ja instrueerimisega ta võib väljendada

üksnes üldisi lauseid ja kõnekäände. Sest ka tagavara-õpetaja pole volitatud sügavamaks tööks. Samuti ei saa koolivalitsused siin iseseisvalt suuremat initsiatiivi näidata, sest nemadki on eelarvete, eeskirjade ja traditsioonidega seotud.

Raamatukogude sisemises töös aga korduvad nüüd juba sissejuurdunud puudused aastast aastasse. Raamatukogu reklaamiks ja raamatu propagandaks oskame väga vähe ära teha. Enamikul avalikkudel maaraamatukogudel puuduvad sildid. Samuti tuleks avalikkudesse kohtadesse (pood, meierei, vallamaja) nähtavale kohale paigutada teadaanded raamatukogu lahtioleku aja kohta. Raamatu-aastal toimisime väga ilusasti, kui kaunistasime kogu ruumid värskete plakatitega, üleskutsetega, diagrammidega. Suuremalt osalt on need nüüd juba tublisti pleekinud ja sisult vananenud. Need tuleks uuendada. Õigus küll, et neid enam ühestki keskkohast juurde ei saadeta, aga küllap kohapealset keskkooliõpilasel leidub ikka veel vesivärvide karp ja pintsel. Ega ta nüüdki halvemat plakatit ei teeks kui raamatu-aastal.

Vastav seadus nõuab raamatukogult eelarve esitamist kohalikule omavalitsusele. Seni seda tehtud pole ja nõudma ei hakka seda muidugi keegi. Kogujuhatajad on piirdunud ainult selle 2 sendi kulutamisega, mis neile iga piirkonnas asuva elaniku kohta antakse. Eelarve tuleks kohalikule omavalitsusele ikkagi esitada. Just eelarve kaudu saame oma raamatukogu lootustest ja puudustest neile kõnelda, kes on nende kõrvaldamiseks võimelised.

Et enamik asjaarmastajaid-kogujuhatajaid suvel on muude töödega seotud, siis sageli suletakse raamatukogu mitmeks kuuks. See võõrutab lugejaid. Sellega seltsib veel teine pahe: kogud muretsevad uusi raamatuid juurde peamiselt üks kord aastas, tavaliselt jõulu ümber. Ehkki suurem hulk raamatuid sellel ajal ilmub, peaks kogu täiendamist siiski aeg-ajalt toimetatama, sest muidu lugeja tuleb kogusse ainult jõuluks ja koondab siis peatähelepanu ainult äsjaostetud uutele raamatutele, kuna ennem omandatud ning päris väärtuslikud teosed kõrvale jäetakse. Seega raamat muutub nagu mingiks sesoonikaubaks, lööknumbriks, ajaleheks. Jääb kõrvale raamatu põhilisemaid, igivanu väärtusi: raamatusse raiutud igavesi tõdesid saab alati kasutada. Lugejate tähelepanu tuleks just väärtteos-

tele juhtida. Eriti selgelt väljendub see hooaja-kaupade tagaajamine 10 loetavama raamatu nimestikus. Enamik neist teostest on aasta jooksul 35—45 korda „läbi loetud“. Kuid nimestikus loeteldud raamatud muutuvad peaaegu igal aastal ja ruttu loetud sesongiraamat unustatakse niisama ruttu.

Raamatukogude osakondade (laenuspunktide) tegevusele on ametlikud revidendid seni vähe tähelepanu pööranud, kuid seda enam tuleks seda kogujuhatajal teha. Vääriks tõsist kaalumist, kuidas igas raamatukogu osakonnas aasta jooksul korraldada üks eelpool nimetatud raamatu-õhtu. Vähemalt korralikult peetud päevaraamatut tuleks igalt osakonnalt nõuda. Aruande koostamisel tuleb tingimata kõigest osakondadest päevaraamatud kokku korjata ja läbi vaadata. Raamatukogude pisikesed tulud-kulud on viimaste aastate jooksul päris stabiilseks kujunenud. Pole ka loota, et suuremaid muutusi isegi siis sünniks, kui riigi toetus oma seaduses fikseeritud normini tõstetaks, sest raamatute hinnad on viimase paari aasta jooksul tunduvalt tõusnud. Ometi saaksime ennast ses suhtes veidi aidata, kui kõik kohapealsed organisatsioonid suudame raamatute juurdemuretsemiseks kaasa tõmmata. Raamatut vajab nii sama hästi piimaühing kui ka perenaisteselts. Raamatukogu teeb osa sellest tööst, mida teised organisatsioonid üksikult peaksid tegema.

Uudiskirjanduse juurdesoetamisele tuleks erilist tähelepanu pöörata, sest viimastel aastatel on kogud puudulikude toetussummade tõttu võrdlemisi tühjaks jäänud. Ametlikud andmed küll näitavad iga-aastast juurdekasvu, aga see on petlik mulje: me armastame oma raamatukappidesse kokku kuhjata kõige närusemat rämpsü. Me peame riikulitel ja kataloogides kõige imelikumaid „juturaamatuid“, kõige katkisemaid raamatukujulisi pappkaasi. Meid seob liialt mälestus, et need on kunagi raamatud olnud. Raamatukogude nimestikkudest tuleb kustutada sisult ja köitelt vananenud teosed. Liialt vananenud köidete kaudu saavutame seda, et ka uued, äsja ostetud teosed paari kuu pärast „nagu raamatukogust toodud“ välja näevad. Nii mõnegi lugeja oleme sellega kogust võõrutanud, et viidud raamatuid õigel ajal tagasi ei nõudnud. Meeldetuletus jäi aga sellepärast saatmata, et raamatu- ja lugejakaardid pai-

gutame lugeja nime järele kokku, kaartide paigutuses vahet tegemata laenutuspäevades. Jah, me pole sageli isegi nii järjekindlad, et oma raamatuköitjale iga kord meelde tuletaksime, et ta iga köidetud raamatu tagumisele kaanele kaarditasku kleebiks. Iga köitja teeb seda hinnata. Me pole seda lihtsalt sellepärast nõudnud, et seda kunagi tarvitanud pole. See on suur viga: meie ei vajanud seda, aga raamatukogu vajab seda tulevikus kindlasti.

On küll vähe alasid, kus tuleviku-väljavaated oleksid vähem ebasoodsad, kui need seda on avalikkude maaraamatukogude alal. Tegelased on pikki aastaid kurtnud ja kõnelnud, aga ikka on pahede kõrvaldamine unistuseks jäänud. Kuid niisugune olukord on meid ka karastanud. Vähemalt teame nüüd, et abi ei ole kusagilt mujalt loota kui oma kõige lähemast ümbrusest. Igal juhul aga tuleb elavat sidet pidada oma naaberraamatukoguga või lähema linnaraamatukoguga. Sageli näib selle või teise töövõtte tarvitamine tohtu suure raskusena, sest et seda võtet kirjeldavad raamatusõnad või revidendi seletused näivad liiga keerulisena. Seevastu teise kogujuhataja seletus või tegelikult peetud rakendusraamatu nägemine võib palju rohkem aidata.

A. Jõulmaa.

Miks nõutakse vähe teaduslikku kirjandust.

Meie avalike raamatukogude aruandeist võib näha, et laenutatud raamatute hulgas esikohal on ilukirjandus, kuna teised 8 liiki moodustavad ainult murdosa üldisest arvust. Samuti koosneb sooliselt lugejaskond oma enamuses naisist. See viimane on praegu küll loomulik, sest naisi on arvuliselt rohkem, kuid alla 20 aasta vanuse juures see naiste ülekaal kaob. Sünnib ju tegelikult poisslapse rohkem kui tütarlapse. Laenajaist ka selles vanuses on esikohal tütarlapsed. Kui vaatame meie õppivat noorsugu nii alg- ja keskkoolis kui ka gümnaasiumes, siis näeme, et tütarlap-

sed on üldiselt tööga rohkem koormatud kui poisid. Neil on tantsu-, klaveri-, keelte- jne. tunnid, poistel on selliseid harrastusi vähem. Spordib praegune koolinoorsugu peaaegu ühepalju. Kuid siiski jätkub tüdrukuil rohkem aega ja huvi lugemiseks kui poistel. Loomulikult lähevad tütarlaste ja poeglaste huvid lugemismaterjali valikul lahku. Tütarlapsed eelistavad peaaesjalikult ilukirjandust, see vastab rohkem nende tundeelule ja südamele, kuna poisid loevad enam lähedasemat mõistusele ja tegelikule elule.

Laste lugemisharrastusel on tähtis osa algkooli õpetajaskonnal. Me teame, et harilikult laps, kui tal on omandatud juba lugemisoskus, tahab väga palju lugeda. Ta loeb kõike, mis kätte satub, olgu see siis huvitav või mitte, ja kas lugeja ise midagi sellest aru saab, pole tähtis. Tähtis on ainult: ma oskan igalt poolt lugeda. Algkoolis on lugemise juhtimine, raamatute valik ja soovitamine emakeele õpetaja hooleks. Igal õpetajal on omad armsad, meeldivad, või tema iseloomule vastavad ained. (Oleks liig nõuda, et ühel isikul peaks ühtviisi kalduvust olema humanitaar- ja reaalinete vastu.) Sellega on ka seletatav, et emakeele õpetaja soovib lugeda peaaesjalikult ilukirjandust. Harilikult õpetab algkoolis emakeelt ja ajalugu üks ja sama õpetaja, siis soovitatava lugemismaterjali hulka kuuluvad ka ajaloolise sisuga teosed. Enamale jaole poistele on need raamatud igavad, neile ei meeldi sellised sentimentaalsed armastuslood. Iga normaalne algkooli-ealine poiss tahab saada lenduriks, autojuhiks, inseneriks, ka merimeheks jne. Kõik alad, kus tegemist reaalinete, tehnikaga. Meil on kahjuks niisuguseid raamatuid algkooliealistele vähe, neid leidub ainult suuremaile. Üldiselt on meie lastekirjandus oma enamuses sobiv ainult tütarlastele. Meie naaberriiges, näit. Venemaal, puuduvad peaaegu täiesti meil tüüpilised lasteraamatud. Seal on esikohal just praktilise sisuga raamatud, olgu neis siis jutustatud lennukeist, vedureist või teiste masinate ehitusest. Ja need meeldivad poistele. Kui aga lapsel juba kord huvi on olemas niisuguse aine vastu, tuleb seda igati ergutada ja ülal hoida, last lohutada, et küll ta siis loeb, kui suuremaks kasvab ja aru saab. Kahjuks aga seda ei tehta, ehk kui, siis õige vähe. Ja kui juba koolis ei ole suudetud lapses äratada huvi lugemise vastu, siis hiljem tekib see vaevalt.

Eesti on põllumajanduslik riik, maa-lapsed suures enamusel jäävadki tööle põllumajandusse, kuid kui palju on algkoolilõpetajad huvitatud vastavast kirjandusest, olgugi et 14—15-a. poiss juba sulase eest peab sageli väljas olema! Ometi teame, kui suur tähtsus on ka põllumehe erialalisel haridusel. Ei harita meil ju enam põldu seanina ega karu-äkkega. See lugema-õhutamise ei nõua õpetajalt uut töökoormat, vaid seda jõuab teha tunni ajal. Tarvitseb ainult õpilaste tähelepanu juhtida vastavaile teaduslikele, õigemini populaarteaduslikele raamatutele ja mõne sõnaga asi põnevaks teha. Samuti ka raamatukogudes peab koguhoidja lühidalt selgitama raamatu sisu. Muidugi nõuab see õpetajalt endalt vastava kirjanduse tundmist, ehk vähemalt raamatute pealkirjade tundmist. Kasu sellest oleks niihästi õpilasele kui ka õpetajale endale. Igatahes pole ümber lükatud süüdistusi, et osa õpetajaid tuubib ülikooli ainete konspekte ja on muus kirjanduses täiesti võhik.

Meil on kaunis tihe raamatukogude võrk ja kui mõnes kogus ei peaks saadaval olema vastavat teaduslikku kirjandust, siis peab seda muretsema. On ju enamusel õpetajad ka raamatukoguhoidjad, ja kui ei ole, siis selliseile soovele tullakse kindlasti vastu.

Linnades on koolilõpetanud kraadesid ringi hulkumas kümneid, kui mitte rohkem. Need on noored, kelledel vaimsed huvid puuduvad ja kes loevad ainult kollast kirjandust erutavate tiitlitega. Kuid väikestena ka nemad olid huvitatud, kui mitte muust, siis vähemalt omatehtud püsside konstruimisest. See huvi neil suruti maha, keelati ära, aga midagi mõistlikku ei antud asemele. Linnade raamatukogudes leidub aga populaarteaduslikku lugemismaterjali rohkesti. Puudub ainult juhtija, kes teed näitaks nende lugemisvarade juurde.

Osal meie õpetajaskonnal puudub huvi raamatu vastu, ei soetata isiklikku raamatukogu, ei laenata raamatuid kogudest, üldse ei olda kursis ilmuva kirjandusega. Seda huvipuudust raamatukogu vastu konstateerib seegi fakt, et meil on Eesti Raamatukoguhoidjate Ühing, asukohaga Tallinn (pidas hiljuti 15 a. tegutsemisjuubelit), milline on korraldanud mitu raamatukoguhoidjate päeva ja kongressi Tallinnas, kuid seal pole näha olnud seni ühtki Tallinna alg-

kooliõpetajat. Ometi on algkoolis 6 kl., igal klassil oma raamatukogu ja raamatukoguhoidjaks õpetaja.

Keegi Soome koolitegelane ütles: „Harjutades lapsi raamatukogu kasutamisele kasvatame neid raamatute sõpradeks, kes pärast kooligi meeleldi veedavad oma vaba aega raamatute seltsis, otsides neist tarvilisi teadmisi.“

Lugejate maitse raamatute suhtes ja nõue teadusliku kirjanduse järele muutub siis, kui lastele juba väikesest peale tehakse selgeks raamatute tähtsus ja õiges suunas juhitakse nende huvi. Siis ehk kaob ka nähe, et ainult sundimise varal laenutatakse teaduslikku kirjandust, millist moodust praegu peab kasutama mõnigi raamatukogu.

E. Liivand.

Raamatu ja raamatukogu propagandast

Vähe on sellest, kui raamatukogu on korraldatud kõigiti vastavalt eeskirjadele, raamatud korralikult reastatud tulekindlaile riividele, soetatud küllaldaselt uut kirjandust, — ometi on vaja veel raamatukogu tutvustada sellele osale rahvastikust, kellele ta kuulub, kes on ta tegelikud ülalpidajad. Raamatukoguhoidja ei tohiks jätta rahuldumata ühtki publiku soovi, niivõrd kui kohalikud raamatukauplused suudavad pakkuda väärtuslikku kodumaise kirjanduse alal. Raamatukogu peab olema niisama meelitav publikule kui kohaliku linna või alevi parimad moe- või pudukauplused, sest raamatukogu suurimaks ülesandeks ja tööks peale täpse sisemise korralduse jääb lugejate ligimeelitamine ja mis veel tähtsam: nende säilitamine. Sellepärast ei tule propageerida mitte ainult oma ringkonna raamatukogu, vaid ka raamatut ennast. Eriti peavad seda tegema vähemad raamatukogud, kuna suuremad, kuigi meie praegustes oludes kannatavad paiguti laenajate rohkuse all, ei tohiks samuti lugejaskonna kasvatamise huvides loobuda raamatukogu reklaamimisest selle paremast küljest. Avalik raamatukogu peab püüdma teha kõik, et raamatukogu

kasutajaist saaksid innustunud väärtkirjanduse lugejad, kes omakorda soovitaksid raamatukogu oma tutvusringkonnalegi. Sellepärast ei jätku ainult külmast informatsioonis. Paljas informatsioon osutub passiivseks teguriks; lugejate säilitamisel ning kasvatamisel tuleb tarvitada aktiivsemaid mõjuvahendeid — propagandat. On olemas väga mitmekesiseid viise, kuidas raamatukogu tema lugejaskonnas või kohalikus elanikkonnas propageerida; seda on võimalik teostada sisemise propaganda näol raamatukogu ruumes ja väljaspool raamatukogu, kasutades väliseid propagandavahendeid.

1. Tunnustatud vahendiks raamatukogu propageerimisel on **plakat**, eeskujulik plakat lugejate ligimeelitamiseks vähemas või suuremas raamatukogus. Niisugust plakati võib linastada kinoekraanil, levitada ümbruskonna elanike seas või riputada raamatukogu laenutusosakonna tahvlile, isegi raamatukogu välisseintele. Lühema tekstiga plakat võiks olla järgmise sisuga:

L U G E G E.

Linna raamatukogu
laenutab minimaalse tasu eest (tasuta)
(lugemismaks ..... senti nädalas).

L U G E G E.

Linna raamatukogu lugemistuba
Sissepääs täiesti tasuta.
Üle 100 ajakirja. Raadio.

L U G E G E.

Tšehhoslovakkias näit. peetakse parimaks Berouni linnakese (12.000 elanikku) omavalitsuse raamatukogu poolt levitatud järgmist musterlendlehte või plakati:

„LINNA RAAMATUKOGU BEROUNIS

kolis ümber uutesse ruumidesse

(sinna on paigutatud ka linnamuuseum ja asutatakse lähemal ajal lugemistuba) ..... tänaval,
kus hakatakse raamatuid laenutama noorsoole ja täiskasvanuile
esmaspäeval, 3. jaan. 1938. a.

Viige endale raamat,
mis teid huvitab,
paelub ja õpetab!

Mis see maksab? Ei midagi! (Ainult laenajakaardi eest kautsjon
kr. 2.—.)

Millal laenutatakse? Esmaspäeval, teisip., neljap. ja reedel kella 3—7, kolmap. ja laup. kella 2—6.

Mida laenutatakse? Ilukirjanduslikku proosat — näitekirjandust — luuletusi — ajakirju — noote — teaduslikke raamatuid — kunsti — mitmesugust kirjandust noorsoole.

Mis on tehtud? 1920. a. laenutati 6.817 köidet

1925. a. „ 17.935 „

1930. a. „ 42.669 „

1935. a. „ 59.348 „

(Arvud tõestavad, et raamatukogu tõesti hoolitseb tõeliselt elava organismi eest, ja areng on silmaga nähtav.)

Mis on? Ainult 7907 köidet, s. o. võrdlemisi vähe! Sel põhjusel võtab raamatukogu vastu annetusi säilinud, puhtate, kirjanduslikult väärtuslike raamatute näol!

Peale selle on raamatukogus:

mugav ooteruum publiku jaoks, uusi raamatuid, uus laenutusmäärus, uus laenutussüsteem, uudisteoseid, mis esijoones on kasulikud lugejaile.

Mida kavatsetakse? Eeskujulik lugemissaal: ajalehtedesaal, talvine ja suvine ajakirjade lugemistuba. — Iseseisev, eraldatud noorsoolaenukogu. — Mõningad rakendusteaduslikud uudisteosed, mis on lugejaile erakordse tähtsusega.

Raamat ei peta, ei hülga, ei reeda, vaid on parimaks sõbraks.“

Umbkaudselt sellesisulisi plakateid võib levitada trükitud või paljundatud lendlekena raamatukogu uutesse ruumesse kolimisel (soodus juhused teha raamatukogule propagandat!) või riputada ta mõne uue osakonna loomisel raamatukogu ruumes tahvleile värvilise või mustatähelise plakatina. Sellelaadilisi lühemasisulisi plakateid on kasutanud ka Tallinna Keskraamatukogu linnaveersete elanike seas levitamiseks, kui asutati haruraamatukogud linna servadel, teiskordselt — tagatise võtmise kaotamisel harukogudes. Muide võiks levitada ka plakateid raamatukogus leiduvate kataloogide ja nende hinna kohta.

2. Mainisime algul, et raamatukogu reklaamkuulutuse plakatit võib linastada ka kinos, seega oleks k i n o teiseks propagandavahendiks raamatukogule, kuna raamatukogu omakorda võib teha reklaami tõeliselt väärtuslikule filmile. Eesti on muide esimesi maid Euroopas, kus on vändatud nn. raamatufilm, milles esitati ka Tallinna Keskraamatukogus toimuvaid igapäevaseid tehinguid laenu- ja käsiraa- matukogus. Sel moel saab film reklaamida meie raamatut ja raamatukogundust sise- kui ka välismaal. Raamatukogu võib omakorda, kui kinos linastatakse filmi mõne tuntud

kirjaniku või teise vaimusuuruse elust või loomingust, korraldada sel ajal raamatukogu ruumes näituse vastava kirjaniku teoseist või esitada seda teost nähtaval kohal, mida parajasti linastatakse. See võte sobiks eriti vähemaile kogudele, kuna Tallinna ja Tartu keskraamatukogudes niikui nii on pärast niisuguste filmide väntamist pikemat aega nõudmisi käsitletud teoste järele, nagu seda olid näit. Leo Tolstoi „Anna Karenina“, Ch. Dickensi „David Copperfield“, A. Güntheri „Pühak ja tema narr“, A. Dumas' „Kameeliadaam“ jt. Kino osutub seega üheks mõjuvaks teguriks raamatu ja raamatukogu propageerimisele kohalikus elanikkonnas.

3. A j a k i r j a n d u s omakorda võib suuresti mõjutada raamatukogu tegevust, kusjuures raamatukogu ise avaldab aeg-ajalt lühemaid ülevaateid raamatukogu tegevuse kohta, kas või ainult igakuust laenutuste ja uute soetatud raamatute statistikat, nagu seda toimetab Tallinna Keskraamatukogu. Samuti on raamatukogul soovitav olla kontaktis ajakirjanikega, keda tuleb mõjutada, et nad levitaksid õigeid teateid raamatukogu sihtidest, raamatute kasutamisest, virgutades publikut mitte ainult raamatukogust otsima väärtteoseid, vaid ostma neid ühtlasi raamatuaridest oma isiklikesse raamatukogudesse. Ajakirjanduses tuleksid avaldamisele samuti loetavamate raamatute nimistud, mis omakorda tuleks kasuks väärtkirjanduse levitamisele lugejaskonnas. Ajakirjanduses võib ühtlasi avaldada üleskutseid seltskonnale raamatute annetamiseks aval. raamatukogudele ning koolikogudele, nagu see toimus meil raamatu-aasta puhul.

4. P e a a e g u s a m u ülesandeid kui ajakirjandus võib täita r a a d i o. Raadio kaudu teostatakse esijoones lugemistunde, nn. raamatutunde, kus propageeritakse väärtusliku kirjanduse laenamist raamatukogust või väärtteoste ostmist. Loomulikult on niisuguse raamatutunni esitamine ringhäälingule märksa raskemaks ülesandeks kui muusikalise eeskava koostamine, millel tavaliselt on palju suurem kuulajaskond. Raadio kaudu esitatud suuline ettekanne peab olema põnev ja paeluv, kui ta tahab võistelda muusikalise palaga. Parim on ju iseendast raamat, mida korduvalt ja ikka niisama suure huviga ja põnevusega loetakse, raamat, mis kestab sajandeid ja kannatab välja mitu

trükki. Raadioettekandeist aga on see parim, mis on käesoleval hetkel akuutseim ja mõjuvaim, mis pigemini virgutab lugemishuvi kui rahuldab. Raamatu ja raadio vahel on suhe umbes niisamasugune kui sõna ja kirjatähe vahel. Lühihetkel on sõna võimsam kui kirjatäht, kuid ühtlasi lühema mõjukestusega, mis nõuab kõnelejalt suurt aktiivsust ja sugestiivsust, kuulajalt aga passiivsust ja vastuvõtlikkust. Kirjatäht raamatus aga säilib sajandeid ja nõuab just lugejalt aktiivsust, kes seda kõike peab omakorda seedima, mida kirjanik mitte põrmugi vähema vaevaga on kirjutanud. Sel põhjusel on raadio ülesandeks anda lühikese aja jooksul võimalikult kõitva sisuga kirjanduslik eeskava, et olla suuteline mõjutama raamatulugejaid. Siin ei saa piirduda ainult sensatsioonilise kirjanduse propageerimisega, selleks tuleb moodustada vastav komisjon, kes oleks suuteline kõigil teadusaladel kriitiliselt väärtuslikke referaate pakkuma kirjanduspublikule. Komisjon võiks koosneda tõelistest raamatute tundjaist, nagu seda on õpetajad, raamatu- ja teatriarvustajad ajalehtede juures, kirjanduslike ajakirjade toimetajad ja raamatukoguhoidjad. See oleks nn. kultuuri-nõuandekomisjon ringhäälingu juures, kes otsiks ühtlasi väärtuslikke referente raamatukoguhoidjate, kirjanike ja õpetajate hulgast, kel on lähimaid kokkupuuteid raamatuga. Ringhäälingu peamiseks ülesandeks on mõjuda veenvalt, hoolitseda selle eest, et ettekanne mõjuks kuulajaisse, et need saaksid virgutust raamatute lugemiseks ja ostmiseks. On soovitav tuua kõne all olevast teosest katkeid ja tsitaate, kusjuures paarikümne minuti kestel võiks selliselt läbi arutada 4—8 raamatut. Sealjuures tuleb aga silmas pidada, et sensatsiooniline raamat leiab isegi küllalt kiiresti tee rahva sekka ja mõni märksa väärtuslikum teos, kas kirjastuse ebaõnnestunud eelreklaami tõttu või muil asjaoludel, ei levi küllalt soodsalt lugejaskonnas. Just neil juhtumel peab tulema appi ringhääling oma raamatutundidega ja tutvustama lugejaid nende teostega, mida nad tõsiselt vajavad, hoolimata asjaolust, kas raamat on aktuaalne või sensatsiooniline, või ümberpöördukt. Sageli on isegi mõni aastate eest ilmunud raamat suurema väärtusega kui mõnigi uudisteos, mispuhul jällegi ringhäälingu lähim ülesanne oleks reklaamida niisuguse vanema teose uut trükki jne. Ka kirjanikud ise võivad esitada raadios

katkeid oma teoseist või kõnelda oma uue teose tekkimisest jne. Raamatukoguhoidjad omalt poolt peaksid esitama ülevaateid avalike ja teaduslike raamatukogude tegevusest ja kavatsustest ja muid raamatukogunduslikke teemasid. Rahvaraamatukogu koostöö raadioga ei seisa ainult selles, et raamatukoguhoidja kuuluks ringhäälingu eeskavakomisjoni või teostaks ettekandeid ringhäälingus. Veel lähedasem ülesanne raamatukoguhoidjale on siduda raadios soovitatud raamatute nimistuid vastaval määral uute raamatute soetamisega kogusse. Samuti võiks raamatukoguhoidja aeg-ajalt raadio kaudu soovitatud raamatute nimistud kinnitada raamatukogu mustale tahvlile. Eriti tänuväärne aga peaksid raamatukogud olema selliseile ettekandeile, mis piirduvad ettelugemisega raamatust endast, on ju see ka üks tähtsamaid raamatukogu vabaharidustöö ülesandeid: korraldada loengu- ja ettekandeõhtuid lugejaskonnale, sest raadio toetab seega osaliselt seda raamatukogude poolt soovitatud aktsiooni. Raamatukogud kahjuks piirduvad oma vähese personaali tõttu peamiselt raamatute laenutamise ja publikule, raadio aga saab tutvustada raamatut lugejale, olles seega väärtuslikuks kaastööliseks aval. raamatukogule.

5. Näitused. Järgmise raamatukogu-propaganda abinõuna mainiksime näitusi. Nii on Taanis näit. raamatukogusid, mis igal põllumajanduse-, aianduse-, raadioasjanduse-, ehitusasjanduse- või kunstinäitusel esinevad vastava kirjanduse väljapanekuga oma raamatukogu koostisest, püüdes kas või teiste raamatukogude kaasabil end tähelepanuvaks teha, näidates seega ühtlasi, kui suurt tähtsust omab raamat töövahendina vastaval alal sellele, kes teda õieti oskab kasutada. Alles m. a. sügisel sai Noor-Eesti Kirjastus Tartu põllumajanduse näitusel esitatud parima algupärase kirjanduse kirjastamise eest kõrgeima auhinna ja diplomi suure kuldauraha peale ning tehnilise teostamise eest esimese auhinna, sest N.-E. Kirjastuselt ilmub meie kandvam ning kaaluvam osa algupärasest kirjandusest, mis on korduvalt saanud riigivanema ja seltskondlike auhindu. Samuti võib raamatukogu korraldada raamatute ja raamatuga seoses olevate alade nagu kunsti, eksliibriste, muusika jne. näitusi oma ruumes (näit.: eksliibriste näitus raamatu-aasta puhul Tallinna Keskraamatukogus E. Raamatu-

koguhoidjate Ühingu korraldusel). Niisugustel näitustel võiks esitada ühe kirjaniku loomingut mingi tähtpäeva puhul, oma maa esimesi trükinguid, teatud kirjaniku loomingut kujutavas kunstis või mõne muu teadusala kohta käiva kirjanduse näitust. Sellised näitused tutvustavad lugejat raamatukogu koostisega paremini kui kõik kataloogid. Nii võiksid raamatukogud korraldada näitusi kodumaiste või välismaa kirjanike juubeli-sünnipäevade puhul nagu seda toimetas esmakordselt Tallinna Keskraamatukogu A. H. Tammsaare 60-a. sünnipäeva puhul. Raamatukogus võib korraldada ka pikemaajalisi või alalisi näitusi, kui selleks omatakse vastavaid ruume ja materjale, nii näit. inkunaablite või käsikirjade näitust, kui neid on olemas suuremal arvul. Eestimaa Kirjanduse Ühingu raamatukogu võiks sobivate ruumide puhul korraldada alalise näituse oma suurimast piiblikogust Eestis, Tallinna Keskraamatukogu oma haruldasemast kunsti- või *Baltica*-kirjandusest jne.

6. Kõneõhtud raamatukogu ruumes võiksid samuti meelitada uusi lugejaid kogusse või virgutada vanu väärtkirjanduse lugemisele. Neile õhtuile võiks kutsuda kirjanikke *in persona* nende uudisteoste ilmumise puhul, autor esitaks ise katkendeid oma uuemast teosest, valgustaks tema tekkimislugu, tüüpide leidmist tõsielust jm. Raamatukogu tõmbaks sellega enesele publiku tähelepanu. Siin peaksid esinema esijoones just vähemtuntud kirjanikud, kes vajavad tutvustamist raamatukoguhoidjaile kui ka publikule.

7. Raamatukogu sisemise propaganda mõjuvaimaiks vahendeiks on kataloogid; igasugused kataloogide juhised; teadusliku ja ilukirjanduse kommenteeritud kataloogid kirjanike ja nende teoste iseloomustustega; uudisteoste valimikud; naiste lektüüri valimikud; eriainete ja rühmitiste kommenteeritud kataloogid; kataloogid parimate autorite nimedest terve maailmakirjanduse või üksikute maade kohta, mis aitavad meenutada lugejale kirjanikke; teadusliku kirjanduse tiitellehtede kataloogid (raamatukoguhoidja hangib kirjastajailt või trükikodadelt mõned eksemplarid iga ilmunud teadusliku raamatu kaaneümbrikust, kleebib need köitja poolt valmistatud pruunilehelisse suurde kataloogi, varustab signatuuridega ja asetab lugejate jaoks laudadele), mis virgutavad teadusliku

kirjanduse lugemisele rohkem kui bibliograafiline kataloog.

8. Raamatukogu võib tarvitada trükitud nõudelehti raamatukogus leiduva ilukirjanduse või teadusliku kirjanduse kataloogi koopia näol, kus laenaja märgib konkursa soovitud raamatute nimetused. See on kulukas vahend, aga kergendab lugejale raamatunõudmist, sest jääb ära tüütav numbrite märkimine nõudelehele.

9. Ideaalseks sammuks avariiuilite poole tuleb pidada valikriiulit, kus umbes järgmiste rühmitiste kaupa iga laenutuspäeva algul kogutakse publiku jaoks kirjandust: 1. Reisid. 2. Mitmesugust. 3. Seiklusromaan. 4. Humoristlik romaan. 5. Maailmasõda. 6. Tõsisem ilukirjandus. 7. Ühe autori teosed. 8. Naiste lektüür. Muidugi võib iga raamatukoguhoidja oma äranägemisel neid rühmitisi vastavalt muuta. Sellelt riulilt võib lugeja ilma nõudeleheteta valida endale raamatuid, mis muidugi seljal on varustatud kullatud tiitliga ja signatuuriga.

10. Raamatukogu kasutajaile levitatakse tasuta ajakirja uute lugejate ligimeelitamiseks ja vanade säilitamiseks. Niisuguses ajakirjas esitatakse igasugust informatsiooni raamatukogust, raamatust, tuuakse tähtsate meeste arvamisi raamatu ja raamatukogu kohta, juhiseid luulekirjanduse kohta jne. Selline ajakiri on odav, aga meelitas juurde igahüht, sest teda antakse lugejale tasuta.

Lõpuks mainiksime veel raamatukogu seintele asetavaid klaasvitriine, kuhu võib paigutada raamatukogu trükitud kataloogide näiteid ühes hindadega, igasugust muud raamatukogunduslikku kirjandust, raamatukoguhoidjate ühingu väljaandeid kirjanduse propageerimiseks ja muud sellesarnast. Ka võiks suuremas raamatukogus paigutada seinale plakati raamatukogu publikatsioonide kohta ühes hinnakirjaga, et lugejad ei tarvitseks alati registreerivalt ametnikult pärida sellekohaseid teateid.

Mõistagi pole siin esitatud kõike, mis oleks suuteline kergendada raamatukoguhoidja kui lugeja analüüsija ja kasvataja ülesandeid; iga raamatukogu võib omakorda leiutada sootuks uusi võtteid eeltoodud ülesannete saavutamiseks. Olgu need lühidalt esitatud seisukohad ainult ideed andvaiks juhiseiks raamatukogu-propaganda küsimustes.

Mall Jürma.

Ettetellitud teoste inventeerimisest.

Meie kirjastajail on viimasel ajal kombeks saanud avada ettetellimisi välja anda kavatsetud üksikutele teostele ja tervetele teoste sarjadele. Kuna ettetellimisel on üksiku teose või terve sarja hind märksa odavam kui pärast ilmumist, siis kasutavad ka avalikud raamatukogud võimaluse piirides ettetellimise moodust. Ettetellimise juures tekib aga kohe raamatukoguhoidjal küsimus, kas inventeerida ettetellitud üksikut teost või teoste sarja ja kui inventeerida, kuidas siis seda teha, sest raamatud on alles ilmunuta ja saamata. Et see pole päris kerge ja lihtne küsimus, seda tõendavad mitmed nõuküsimised, mis saadud ettetellitud teoste inventeerimise kohta.

Kui ettetellimisel tasutakse teose või sarja hind kas osaliselt või tervelt, siis ei saa kahtlust olla, et ettetellitud teos või sari tuleb inventeerida. Teose tellimise ja rahamaksmise puhul astutakse kirjastajaga lepingulisse vahekorda. Kirjastaja on kohustatud tellitud teose saatma või raha tagasi maksma, kui ta tellitud teost ei anna. Et teada oleks, milline teos või sari on ette tellitud, tuleb ettetellitud teos kanda põhinimestikku (üldnimestikku). Inventeerimisega võetakse ettetellitud teos arvele ja koguhoidjal jääb nüüd jälgida, kas kirjastaja täidab tellimisel antud lubaduse. Raamatukogu ülalpidajale annab inventeerimine võimaluse kontrollida, kas ettetellitud teosed kõik kogusse tulevad.

On ette tellitud üksik teos, siis ei tekita selle inventeerimine erilist raskust. Teos kantakse põhinimestikku nagu kõik teisedki teosed: ta saab oma põhinimestiku numbri. Kui raamatute inventeerimiseks tarvitatakse Haridusministeeriumi üldnimestiku vormi, siis täidetakse esimene lahter, kuna teine ja kolmas jäävad täitmata. Neljas lahter täidetakse. Lahtris „Raamatu pealkiri“ jääb märkimata ilmumise aasta. Edasi jääb täitmata lahter „Kõidete arv“, sest raamat on alles saamata. Lahtris „Asutuste ja isikute nimed, kellelt saadud summadega raamat ostetud või kellelt raamat saadud“ kirjutatakse: Ette tellitud. Selle järele märgitakse sinna veel kirjastus, äri või isik, kellelt

või kelle kaudu teos tellitud ja kelle raha kasutatud maks-
misel. Raamatu hinna lahtrisse kirjutatakse see hind, mis
teose eest ettetellimisel makstud. Lõpuks täidetakse veel
lahter „Raamatu omandamise aeg“, milleks võetakse ette-
tellimise kuupäev.

Kui tarvitatakse raamatute inventeerimiseks Eesti
Raamatukoguhoidjate Ühingu põhinimestiku vormi, siis
jäävad selles esialgu täitmata järgmised lahtrid: Köidete
arv, köite hind, liigi nr., järjenumbr liigis, raamat kuulub
liiki ja miskeelne raamat.

Saadakse ettetellitud teos kätte enne selle aruande-
aasta lõppu, kus tellimine anti, siis täidetakse kõik need
lahtrid, mis esialgu tühjaks jäid ja aasta kokkuvõttes ar-
vestatakse ka selle teosega, olgugi et ta saadi hiljem kui
teised raamatud, mis temaga ühel ajal inventeeriti. Ei ilmu
aga teos aruande-aastal, vaid järgmisel või koguni veel
hiljem, siis loomulikult ei saa seda teost selle aasta koos-
tise hulka arvata, kus tellimine anti, vaid ta tuleb arvesse
võtta selle aasta aruandes, kus ta tegelikult saadi.

Seda arvestust võime teostada sel teel, et kanname
ettetellitud teose uuesti põhinimestikku sinna kohta, kus
toimub raamatute inventeerimine siis, kui ettetellitud teos
kätte saadi. Uuesti sissekandmisel jääb teosele sama põhi-
nimestiku number, mille all ta ettetellimise juures põhi-
nimestikku kanti. Nüüd täidetakse kõik põhinimestiku
lahtrid, välja arvatud teose hinna lahter, mis jääb täit-
mata, et hoiduda teose hinna kahekordsest arvestamisest.
Tahetakse aga ka siin teose hinda märkida, et teda mitte
tarviduse korral algsissekande juurest otsida, siis tuleb
seda teha erivärvi tindiga või ka pliatsiga. Tehes põhi-
nimestikus kokkuvõtteid jätab koguhoidja eri värvi tin-
diga kirjutatud numbrid kokkuvõttele juurde lisamata,
sest et need on juba varem arvestatud. Teose algsissekande
märkuste lahtrisse tehakse viide sellele leheküljele, kus
teos on uuesti sisse kantud. Viide on tingimata tarvilik, et
uuesti sissekantud teost kätte leida.

Raamatukogudes, kus kasutatakse Haridusministeer-
iumi põhinimestiku vormi, tekitab teatud raskust köite
hinna märkimine, sest selles vormis puudub lahter köite
hinna jaoks. Omavalitsustele kuuluvates raamatukogudes
võib köite hinna märkimiseks kasutada lahtrit „Eraraama-

tukogudele kuuluvad raamatud“, sest et see lahter seal üldse kasutamisele ei tule. Eraraamatukogudes võib aga köite hinda märkida ostuhinna peale. Raamatu hinna lahtri kokkuarvamisel arvatakse siis kokku mitte ainult raamatu hind, vaid ka pealekirjutatud köite hind.

Ilmub teos vihkude kaupa ja moodustab lõpuks mitu köidet, siis kantakse kõik ettenähtud köited põhinimestikku, millejuures iga köide saab oma põhinimestiku numברי. Nii saab „Tervishoiu käsiraamat“, mis ettetellimise tingimuste kohaselt ilmub 12 vihus ja moodustab 3 köidet, kolm põhinimestiku numbrit. Kuna teos ettetellimisel maksab Kr. 24.—, siis lahtrisse „Raamatu hind“ iga köite taha märgitakse Kr. 8.—. Kui esimene köide on täielikult ilmunud ja kui see sündis samal majandusaastal, mil tellimine anti, siis täidetakse esimese köite juures kõik need lahtrid, mis esialgu tühjaks jäid. Köite hind märgitakse kas „Eraraamatukogudele kuuluvad raamatud“ lahtrisse või raamatu hinna peale. Lõpeb aga esimese köite ilmumine järgmisel majandusaastal, siis kantakse ta endise põhinimestiku numbriga uuesti põhinimestikku sinna kohta, kus on parajasti sissekandmise järg. Algsissekande juurest viidatakse sellele leheküljele, kus teos uuesti sisse kantud ja arvestatud. Raamatu ja köite hinna märkimine sünnib siin samuti, nagu nägime eelpool üksiku teose ülekandmise juures. Järgnevate köidete juures, kui nad ilmunud, toimitakse samuti.

Kui tellitakse ette mõni sari, nagu „Noor-Eesti“ algupäraste romaanide III sari või Eesti Kirjastuse Kooperaatiivi Põhjamaade romaanide 3. valik või Kirjastus O/Ü. „Loodus“ Mehed, maad ja mered, kus juba tellimise andmisel on täpselt teada, millised teosed sarjas ilmuvad, tuleb inventeerimisel kõik sarja kuuluvad teosed üksikult põhinimestikku kanda, millejuures iga teos saab oma põhinimestiku numברי. Lahtrisse „Raamatu pealkiri“, kui tarvitatakse Haridusministeeriumi põhinimestiku (üldnimestiku) vormi, kantakse „Noor-Eesti“ algupäraste romaanide III sari järgmiselt: Algupäraste romaanide III sari. Tartu, Noor-Eesti, 1938. Sarjas ilmuvad:

1. K. A. Hindrey: Nõid
2. A. Jakobson: Oktoobri tuul
3. P. Krusten: Pime voorus

4. R. Roht: Elutee
5. P. Viiding: Õis ja vili

On sari tellitud otse „Noor-Eestilt“, siis märgitakse lahtrisse „Asutuste ja isikute nimed, kellelt saadud summadega raamat ostetud või kellelt saadud“: Ette tellitud N. N. ühingu rahaga „Noor-Eestilt“. Kelle käest ette tellitud, tuleb tingimata ära märkida, et teada oleks, kelle poole tuleb pöörduda, kui tellitud teosed ei tule.

Lahtrisse „Raamatu hind“ kantakse terve sarja hind. Et ära märkida, et see hind hõlmab tervet sarja, tuleb sellesse lahtrisse teha klamber, mis haaraks kõiki sarja kuuluvaid teoseid. Ilmuvad sarja kuuluvad teosed veel samal majandusaastal, kus tellimine anti, siis täidetakse kõik need lahtrid, mis esialgu tühjaks jäid. Sel puhul on soovitatav iga üksiku teose taha hinna lahtrisse kirjutada erivärvi tindiga see hind, millega kirjastaja raamatu müügile lasknud. Läheb mõni sarja kuuluv teos kaduma ja lugeja peab selle välja maksma, siis on kohe põhinimestikust näha tema turuhind, ilma et tarvitseks seda mujalt otsida. Olgu veel kord toonitatud, et erivärvi tindiga märgitud hind ei tule lahtri kokkuvõtmisel juurde arvata. Kui ei peaks mõni sarja kuuluv teos sel majandusaastal ilmuma, kus tellimine anti, siis kantakse ta teistkordselt põhinimestikku sel eelarve-aastal, kus ta tegelikult saadi, ja arvestatakse alles siis.

On ette tellitud niisugune sari, kus täpselt teada ei ole, mis ses sarjas ilmub, nagu Eesti Kirjanduse Seltsi poolt välja antav sari „Elav Teadus“, „Suurmeeste Elulood“, siis ei saa üksikuid teoseid inventeerida, vaid tuleb terve sari kanda põhinimestikku ühe numbriga all. Sissekanne lahtrisse „Raamatu pealkiri“ võib olla järgmine: „Elav Teadus“ 1938. a. Tartu, Eesti Kirjanduse Selts, 1938. a. (Sarjas ilmub 12 numbrit.) Kõik selles sarjas 1938. aasta jooksul ilmuvad teosed kantakse siis põhinimestikku ilmumise ja kättesaamise järjekorras, millejuures iga teos saab oma põhinimestiku numbriga. Kuna terve sarja hind on juba ettetellimise puhul põhinimestikku kantud, siis tuleb iga sarja kuuluva teose müügihind märkida hinna lahtrisse erivärvi tindiga, et teda uuesti arvesse ei võetaks. Sarja põhinimestiku numbriga juurest tuleb viidata iga sarja kuu-

luva teose juurde ja vastuoksa. Siin võib viites märkida põhinimestiku numbreid.

Olen katsunud haarata kõiki ettetellitud teoste inventeerimisel esineda võivaid juhtumeid ja anda võimalikult lihtsad juhatused nende lahendamiseks. Oleksin tänulik maaraamatukoguhoidjaile, kui nad mulle teataksid, kuidas antud juhised maaraamatukogudes kasutamiseks sobivad ja kui esineb raskusi, siis millised need on.

A. Sibul.

Väärnähtusi raamatute kirjastamisel.

Iga-aastase raamatu-statistika järgi võime konstateerida kirjastuste järjest hoogsamat tegevust. Trükiste arvuline tõus ja mahuline suurus paisub silmatorkavalt. Kui 1934. a. ilmus 1247 trükist 124.260 leheküljega, siis 1936. a. kirjastati juba 1708 teost (sellest arvust 674 brošüüri, s. o. trükised kuni 32 lk.), mis andis üldsummas 170.398 lehekülge. Meie raamatutööstus areneb kvantitatiivselt otse uskumatu jõuga! Kirjastused laiendavad järjest oma tegevusharusid. Asutatakse juurde ka uusi trükikodasid nii Tallinna kui Tartu. Et aga enam hakkab võimust võtma puhtäriline lähtekoht, siis kannatab raamatu kvalitatiivne tase selle all tuntavalt. Paljude teoste juures on näha suure kiirustamise ja ruttamise jälgi, kuigi nende ilmumine polnud seotud mingi tähtpäevaga. Kirjastused tahavad teineteist nagu üle trumbata oma võidujooksus.

Raamatu avaldamisel peale sisulise külje tuleb aga arvestada ühtlasi terve rea tehniliste teguritega. Ja teose tervikluse mõttes tulekski kirjastustel hakata suuremat rõhku panema trükise välise kuju vormimisele. Harilikult on teose autoril või koostajal siin õigus vähe kaasa rääkida, seda juhib kirjastuse tehniline redaktor. Kuid küsimusmärgi all on, kui paljudel kirjastustel meil on asjatundjad tehnilised redaktorid. Näppudel võime loetleda igatahes need teosed, kus nimetatud, kes vastutab tehnilise külje eest.

Viimasel ajal on moes raamatuid avaldada ka mitmesuguste tundmatute kirjastuste nimede all, nagu „Videvik“, „Kalev“, „Sõnastus“, „Vana-Eesti“, „Loov-Eesti“ jne. Avaldatakse mõnest teosest esimene jagu ja järgmised osad jäävad hoopis avaldamata. Vastutus lugeja suhtes langeb ära, sest keegi ei tea, kes seisab selle kirjastuse nime taga. Sageli kuulutatatakse välja ka ettetellimiste moodused ja raamat jääb aastaid ilmumata. Eriliseks viisiks ongi raamatute ettetellimisi anda komplektide viisi ja neid nimetada koguni „sarjadeks“. Eriti harrastab seda moodust „Noor-Eesti“, kes komplekteerib rea raamatuid aasta-aegade järgi: sügishooaja sari, kevade sari jne. Seal hulgas on siis romaane (mõnest teine osa, sest esimene osa on juba varem ilmunud mõnes teises „sarjas“ või iseseisva teosena), luuletusi ja ka mõni reisukirjeldus. Seeria (sarja) all mõistame harilikult eriautorite teoste kogu, mis ilmub perioodiliselt ja taotleb mingit ühtlust sisu või välimuse poolest ja mida ühendab üldine seeria nimetus ning nummeratsioon. Selle algelise nõude vastu ei peaks suuremad kirjastused tõesti mitte patustama. Tahaksin juhtida tähelepanu ka säärasele ebaühtlusele, nagu on toimitud Lutsu „Mälestuste“ puhul. Seitse köidet ilmuvad eri pealkirjadega („Vanad teerajad“, „Talvised teed“ jne.), alapealkirjaks on pandud „Mälestused“ I, II jne. (seda saab võtta siin sarja nimetusena), kuid kaheksas köide ilmub pealkirjaga „Mälestusi“ VIII. Siin on sarja nimetus võetud äkki teose pealkirjaks. Üheksanda köite tiitellehel on pealkirjaks ka „Mälestusi“ IX, kuid lisatud alapealkirjana „Tagala“ (kaanele on paigutatud aga ümberpöörduvalt). Ei mingisugust järjekindlust! See olgu ainult üheks näiteks sääraseist eksimusist. Bibliograafiliste täpsuste ja raamatu tehniliste elementide tundmine peaks olema raamatu väljaandmisel esmajärgulise tähtsusega küsimus. Ehk mis mulje jääb raamatu toimetamisest, kui leiad temast kahte sellist märkust: Kaas — E. Kollomilt (tiitellehe teisel küljel) ja kaas — A. Põllusaar-Triigilt (viimasel lehel)!

Raamatu kasutajat ajab imestama ka säärane sageli esinev nähtus, et teaduslikku laadi raamatuid antakse välja ilma s i s u k o r r a t a. Toome näitena sellised sisult huvitavad ja välimuselt hästiõnnestunud teosed, nagu Gr. Bienstock „Hiina ja Jaapan“ ja Tammsaare „Hiina ja hiinlane“.

Täiesti võimatuks muutub säärase mahuka teose kasutamine ilma sisukorrata, nagu on „Eesti rahvuslikud suurmehed“ III (K. Ü. Kooli-Kooperatiivi kirj.). Et saada ülevaadet, kellest seal kirjutatud, sirvi terve raamat läbi, mis aga liigselt aegaraiskav ülesanne. Teaduslikes teostes peaks olema antud peale sisukorra ka a i n e - ja i s i k u - r e g i s t e r (maid ja rahvaid käsitlevais töis, lisaks ka geograafiliste nimetuste loetelu), see hõlbustaks tuntavalt raamatu kasutamist. Võtame näiteks K. Mihkla „Tammisaare elutee ja looming“, seal on küll antud sisukord, kuid äärmiselt üldsõnaliselt, puudub aga sõnastikregister, mis mõne üksikküsimuse selgitamisel oleks olnud suureks abiks.

Väga paljudes teaduslikes väljaannetes, kus on kasutatud võõraid allikaid, puudub kasutatud kirjanduse loetelu. Selliste teaduslike täpsuste silmaspidamine on aga kasulik isegi populaar-teaduslike teoste juures, sest esimene mulje teosest saadakse selle välise toimetuse külje kaudu. Mingit ühtlust pole suudetud saavutada ka lühendite asjus. Iga teos kasutab omamoodi lühendeid. Toon näitena mõned „Spordibiograafilisest leksikonist“: harr. — harrastama, harrast. — harrastama, lõp. — lõpetas, lõpet. — lõpetas. Miks ühe sõna kohta on antud kahesugune lühend on täitsa selgusetu. Ehk jälle: as. — asend, as. — asutaja, v. — võtma, v. — vald. Ühesugust lühendit kasutatakse mitme mõiste jaoks, mis samuti lubamatu.

Tõlketeoste juures ära märkida, mis keelest tõlgitud ja kes on tõlkija, ei teeks suuri raskusi, kuid kirjastused teevad ikka veel sellest nagu mingit „saladuse“-numbrit. Selle nõude jätaavad rahuldumata eriti sellised kirjastused, kellel raamatute väljaandmine kõrvalalaks, näit. „Postimees“. Soovitav oleks isegi, et parematel raamatutel oleks märgitud tiitellehe teisel küljel ka alguskeelne pealkiri, sellel on suuremate raamatukogude seisukohast väga suur praktiline tähtsus. Siis tundub väga imelikuna, et meie kirjastused ei anna andmeid t i r a a ž i kohta, kuna see mujal maailmas on päris tavaliseks nähtuseks. (Nõukogude Venes selle andmine koguni sunduslik). Miks sellest tehakse „ärisaladust“, ei saa kuidagi aru. Kultuurilooliselt oleks ju väga huvitav teada, palju meil levib teatavat teost.

Kuidagi ei saa leppida ka säärase võttega, et kirjastused ühte ja neid samu asju avaldavad mitme pealkirja all. See on lugejatega mitteamvestamine. Näitena esitaksin W. Hauff'i juttude kogu (E. Kirjast. Koop.), üks väljanne on ilmunud pealkirjaga „Karavan“, mis sisaldab seitse juttu, teine pealkirjaga „Muinasjutte“, mille sisuks eelmised seitse ja lisaks veel kolm lugu.

Tuleks peatuda ka paberi säilivuse ja vastupidavuse juures. Säärased väärtteosed, nagu „Kuldraamatu“ sari ja „Nobeli laureaadid“, on küll vastuvõetavad oma halfapaberiga erakogudes, kuid rahva-raamatukogudes muutub nende tarvitamine peaaegu võimatuks. Vastupidavus on niivõrd lühiajaline, et juba mõnekümne laenutamise järele on paber täiesti „puder“. Kas kirjastus ei hakkaks mõtlema siin paberi kvaliteedi muutmisele? Selle küsimusega seoses võiks üles tõsta ka teist probleemi, nimelt raamatu säilivust kultuuriloolises mõttes. Sundeksemplarid, mis lähevad vähemalt E. R. M. Arhiivraamatukogusse, peaksid olema trükitud säärasele paberile, mille säilivus oleks püsivam. Praegu seisame säärase fakti ees, et Vabariigi algaastail trükitud teosed hakkavad juba kõdunema. Kuid see on küsimus omaette. Suurte kapitaaloste toimetamisel hakatakse säärases asjas „kokkuhoidu“ tegema, nagu seda on paber. „Eesti Rahvaleksikoni“ lao rida läheb peaaegu kõite seljani. Tühja äärt on jäetud nii vähe, et vihkude kokkukõitmisel see hoopis ära kaob ja vastamisi lehekülgede read kokku jooksevad. Teose kasutamist takistab see igatahes tuntavalt. Ka „Väikese Entsüklopeedia“ tarvitamine osutub trükitehnilises mõttes palju raskemalt kasutatavaks, kui oli seda „Eesti Entsüklopeedia“.

Kui puudutada ka raamatute kunstilist külge, siis võib ütelda, et on märgata üldist allapooleminekut. Raamatu kunstiline omapära löi õitsele Vabariigi algaastail. Siis tuli langus ja Raamatu-aasta õhinas suudeti jällegi midagi pakkuda, kuid viimasel ajal raamatu kiire avaldamisviis ei jäta süvenemisaega välimuslikule küljele. On näha maitselagedust ja „turu“ nõuetele vastutulekut. LKR „kombineeritud“ kaante „pealetükkivus“ pole kuidagi kooskõlas sisulise valikuga. Ka EKS on „Elava Teaduse“ kaasi järjest enam muutnud plakatiks ja loobunud kaane „graafilisest plekist“, mida ta varem püüdis taotleda.

„Noor-Eesti“ kasutab kõige enam kunstnikkude jõudu, kuid muu trükitehniline ja toimetuslik külg jätab soovida. H. Visnapuu „Saatana vari“ Vabbe illustratsioonide tõttu oleks võinud saada tõesti meie kaunimaks raamatuks, kui selle toimetamist oleks juhtinud asjatundja tehniline redaktor.

Lõpuks toon mõne näite sellest, kuidas meil raamatuid avaldavad „tundmatud“ kirjastused. Hiljuti ilmus teos paljutootava pealkirjaga: „Maakondlikud suurmehed“, kus alapealkirjaks märgitud: „Põhja-Eesti kultuurlugu ja tegelesed“ (toimetanud A. Kalda). Esimene peatükk (Eesti muinasajastu sotsiaalne asustus ja kultuur) algab kirjeldusega, milline oli meie maa seisund 5000. a. e. Kr. (sellest ajast ei teata esitada küll ühtki maakondlikku suurmeest!). Teine peatükk on: „Aineline ja vaimne kultuur keskaegses Põhja-Eestis“. Tegelikult ei tõmmata mingit piirjoont põhja-eestilise ja muu eesti kultuuri vahel. Samasuguste üldeestiliste andmetega opereerivad ka teised peatükid („Rootsiaegsest kultuurist“, „Kultuurilised olud 18. sajandil“, „Kooli- ja hariduselu areng 19. sajandil“ jne.). Kui võrra need ülevaated vastavad ajaloolistele tõdedele, selle kohta andku otsused eriala spetsialistid, kuid kahelda neis võib. Kui juba sellised redaktsioonilised vead on läbi lastud, nagu leiame peatükis „Vabaharidustöö areng ja ülesanded“: „... meie seltskondliku vabaharidustöö esimesed alged esinevad kahekümnenda sajandi alul pärast pärisorjuse kaotamist“(!), siis pole vaja enam kommentaare! Edasi — vabaharidustöö sihte taotlevaks esimeseks organisatsiooniks peetakse „Õpetatud Eesti Seltsi“, mida meie tunneme ainult teadusliku seltsina. „Õpetatud Eesti Selts“ kuulub asutamisest peale Tartu Ülikooli juurde ja oma esimese saja aasta jooksul on tegutsenud kodumaiste teaduste uurimise alal, ega pole kunagi võtnud osa rahvuslike kude ürituste propageerimisest. Nüüd tuleb välja, et teaduslike asutiste tegevus on ühtlasi ka vabaharidustöö! Piirdun nende näidete esitamisega, mis küllalt iseloomustavad aine „usutavust“. Kakskolmandikku teosest on pühendatud tegelikele Põhja-Eesti maakondlikele suurmeestele, kelledeks osutuvad ligi 650 „tunnustatud seltskonnategelast“. Eessõnas öeldakse, et „vastavalt teose nimetusele piirdub tegelaste käsitus vaid maa-tegelastega“, kuid

loetelusse on „eksinud“ ka üksikuid linnategelasi (näit. Paidest). Puhttehniline toimetamine lonkab ka igapidi, mõnda tegelast on antud kaks korda (vt. lk. 88) jne.

Kui meie „raamatukultuur“ selles suunas edasi areneb, siis on varsti tunnustatud „suurmehi“ kõik kohad täis ja harilikke keskpäraseid kodanikke enam polegi. Ka selles loetelus pole esitatud veel kõiki Põhja-Eesti õpetajaid, kirikutegelasi, juriste, tööstureid, põllumehi, postkontori- ja jaamaametnikke, vallasekretäre, ühistegevuse ja piimanduse tegelasi, konstaableid, tuletõrjujaid jne., ning meie võime oodata peatselt uusi suplemente.

Umbes samasugune teos oma sisu laadi poolest on „Eesti saarte sotsiaalomustik ja tegelased“ (toimetanud J. Kesanurm ja E. Talvist). Teos kuulub „Raudvara“ sarja, nii on loota ka järgnevaid väljaandeid! Raamat on toimetatud kõige algelisemaid trükistöõ nõudeid silmas pidades. Puudub sisukord, pildid on paigutatud juhuslikult ükskõik missugusele leheküljele, andmed tegelase kohta on hoopis mujal ja mõne kohta polegi neid, tegelaste loetelu on antud ka ilma mingisuguse süsteemita jne. Mõne tegelase kohta on toodud eluloolisi andmeid, teise juures on ainult öeldud — põllumees, agar tuletõrje tegelane (vt. lk. 30).

Tuua andmeid maa-organisatsioonide ja nende tegelaste kohta on ju väga tänuväärt ülesanne, kuid sellejuures ei maksaks neid tutvustada halvasti toimetatud trükiste kaudu. Tarvitades pretensioonidega sõnu (suurmees!), antakse asjale vähe usutavust. Ja täiesti tarbetuks osutub tänapäeva isikuid hakata tutvustama tagapõhjaga, mis ulatub tagasi 5000 a. e. Kr. *Helene Mugasto.*

Uusi üritusi Riigiraamatukogus.

Käesoleva aasta aprillikuus anti Riigihoidja dekreedina uus Riigiraamatukogu seadus. Kuigi uus seadus vähe erineb oma üldjoontes senisest Riigiraamatukogu põhimäärusest, mis 1922. a. Riigikogu poolt vastu võeti, muudab ta siiski Riigiraamatukogu kasutamise avaramaks ja tegevuse ulatuslikumaks. Mõlemad asjaolud on tingitud elu

nõuetest, raamatukogu senisest loomulikust arengust, tema iseloomust ja asukohast.

Riigiraamatukogu sai alguse juba meie iseseisvuse esimesil päevil 1918. a. Ajutise Valitsuse raamatukoguna. Ta pidi seisma eeskätt Ajutise Valitsuse käsutuses ja sellepärast asuma Toompea lossis. Tema põhivaraks sai umbes 2000-köiteline Eestimaa kubermangu valitsuse raamatukogu, mis koosnes peamiselt endistest Vene riigi seaduste ja määruste kogudest, üksikutest juriidilise iseloomuga teostest, ministeeriumide kuukirjade aastakäikudest jne. See põhivara, millele saadi veel lisa teistelt veneaegseilt asutisilt, andiski Riigiraamatukogule tema iseloomuliku ilme. Raamatukogu täiendamiseks hakati hankima juurde raamatuid suuremalt osalt tervete kogudena, millede leidus kirjandust, mis kuidagi võis kasulik olla riigiasutistele. Kindlama kuju omandasid Riigiraamatukogu ülesanded ja tegevuspiirid 1922. a. antud põhimäärusega. Selle järgi peab ta „olema kõigi riigikeskasutiste ühine raamatukogu, millesse on koondatud kirjandus, mis riigiasutistele nende jooksvas töös võiks tarvilik olla“, teiste sõnadega, ta pidi teenima riigiasutisi nende seadusandlikus ja administratiivses tegevuses. Sealjuures oldi arvamisel, et üksikutel asutistel pole vaja soetada endale erilisi kogusid, ja Majandusministeerium püüdis igapidi vähendada nende krediitnõudmisi kirjanduse ostmiseks. Sellele vaatamata suutsid siiski mõned keskasutised soetada endale õige soliidseid kogusid, muidugi peamiselt kitsamal erialal. Esirinnas sammub siin Sõjavägede staabi raamatukogu oma üle 30.000-köitelise koguga, sellele järgneb Statistika Keskbüroo 15.000 numbriga, Põllutööministeerium 10.000 numbriga, Riigikontroll 5.000-ga jne. Nähtavasti nõuab elu, et igal ministeeriumil ja suuremal osakonnal oleks oma erialaline kogu, mis oleks ametkonnal alati käepärast. Mõistagi on sarnaste kogude kasutamine liigagi kitsapiiriline ja õigem oleks kõik raamatud, millede pole käsiraamatute iseloomu, anda üle Riigiraamatukogule või mujale, kus nad suuremat kasutamist leiaksid. Nii ongi Haridusministeerium, kes oli aegamööda endale soetanud õige soliidse pedagoogilise raamatukogu, mis aga seal vähe kasutamist leidis, loovutanud selle Tallinna Õpetajate Seminarile. Teised keskasutised pole aga seni osutanud erilist soovi oma

kogudest loobumiseks, kuigi nende kasutamine on õige väike.

Arendades iseseisvalt oma kogusid, ei pääse asutised mööda ühest pahest: üks ja sama teos või perioodiline väljaanne omandatakse mitme asutise poolt, millega tehakse asjatuid kulusid. Selle nähte vältimiseks on uues Riigiraamatukogu seaduses ette nähtud Riigiraamatukogu Nõukogu, mille ülesandeks on lahendada igasuguseid küsimusi, mis seotud kogu täiendamisega ja kasutamisega. Nõukokku kuuluvad kõikide ministriumide, Riigikontrolli ja Riigikogu mõlema koja esindajad. Selleks et saada ülevaadet, mis ühe või teise asutise raamatukogus olemas, näeb seadus veel ette ühise koondnimestiku pidamist Riigiraamatukogus. Põhimõtted koondnimestiku valmistamiseks ja pidamiseks on välja töötatud Riigiraamatukogu Nõukogu esimesel koosolekul. Nende järgi koostab iga asutis ise oma raamatukogu tähestikulise autorite sedelkataloogi ühiste juhtnõõride järgi (aluseks võttes R. Antiku äsjailmunud raamatu „Kataloogid ja kataloogimine“) ja annab selle, perioodiliselt seda täiendades, Riigiraamatukogule, kes moodustab üldise kartoteegi. Analoogne keskkataloog on mõne aasta eest valmistatud Tartu ülikooli raamatukogus, kuhu on koondatud kõikide ülikooli asutiste (instituutide, kabinettide, kliinikute, mille arv ulatub 100-ni) raamatukogude kataloogid. Sellise koondnimestiku ülesanne on aidata vältida ühe ja sama väljaande mitmekordset ostmist-tellimist, samuti aga ka võimaldada tarvitajaile pöörduda mõne raamatu otsimisel teiste asutiste raamatukogude poole, kellel suuremad koostised olemas.

Endine Riigiraamatukogu põhimäärus ja sellele rajatud kodukord võimaldasid raamatukogu kasutamist ainult riigiasutistele, ametnikele ja Riigikogu liikmeile. Vahepeal on aga Riigiraamatukogu koostis kasvanud väga ulatuslikuks ja mitmekesiseks ning osutunud ainsaks sellelaadiliseks koguks meie pealinnas. Selle tõttu ongi tekkinud vajadus avardada tema kasutamist. Sealjuures pole muidugi kavatsust teha Riigiraamatukogu avalikuks koguks, mis oleks kättesaadav kõigile ja võimaldaks ka kasutamist ajaviiteks. Ta peab ikkagi jääma teaduslikuks koguks, mis sisaldab eeskätt kirjandust sotsioloogia, poliitika, õiguse,

haldamise, rahvamajanduse ja üldse ühiskonnateaduse, sellele lisaks ka filosoofia, ajaloo ja maateaduse alalt. Kuid just selle kirjanduse järele on vajadust mitte ainult riigiasutistel ja ametnikel, vaid ka teistel, kes tegutsevad riigi ja rahva huvides, nagu omavalitsused, kutsealalised kojad, ülemaalsed organisatsioonid ja nende juhtivad tegelased, samuti avaliku elu tegelased, nagu kirjanikud, ajakirjanikud, kunstnikud jne. Uus seadus võimaldab ka neile Riigiraamatukogu kasutamist, kuigi teatavatel tingimustel ja direktori erilisel loal, kellel on õigus nõuda igal üksikul juhul tarvilikke põhjendusi ja tagatisi.

Kasutamise seisukohast jaotab uuele seadusele rajatud kodukord Riigiraamatukogu nelja osakonda: 1) Laenutamiskogu, kust antakse tarvitajaskonnale raamatuid nii kojuviimiseks kui ka kohapeal kasutamiseks (selleks on erilised uurimisruumid); 2) Käsikogu, ühes lugemislauaga, kuhu on koondatud seaduste kogud, entsüklopeediad, sõnaraamatud, aadressraamatud ja teised käsiraamatud ühes jooksva ajakirjandusega ning mida võib kasutada ainult kohapeal; 3) Arhiivkogu, kus säilitatakse kõik Eestis ilmunud trükised ja mujal või varem ilmunud eestikeelsed teosed; 4) Dublettide kogu, mis võib tulla vahetusele sise- ja välismaa kogudega.

Täiesti uus ülesanne, mis uue seadusega Riigiraamatukogule pandud, on teiste Eestis olevate teaduslike kogude tegevuse ja arendamise koordineerimine. Meil on aastasadade kestel tekkinud ja välja kujunenud kümme teaduslikku raamatukogu. Osa nendest on riiklikud, nagu Tartu Ülikooli, Tallinna Tehnikaülikooli, Sõjavägede staabi omad, teised on erakogud, nagu Eesti Rahva Muuseumi Arhiiviraamatukogu, Õpetatud Eesti Seltsi ja Eestimaa Kirjanduse Ühingu kogud. Iga kogu on väärtuslik teatavast seisukohast, kuid täiuslik pole ükski neist ja ei saagi meie kitsastes oludes olla. Meil puudub üleriiklik keskraamatukogu ja puuduvad ka väljavaated selle ellukutsumiseks. Seda suurem on tarvidus olemasolevate kogude vahel koostöö korraldamiseks. Osutub paratamatuks vastastikuse informatsiooni andmine üksikute raamatukogude tegevuse arendamisest ja kavatsustest, samuti vastastikune laenuamine, ostude kooskõlastamine, ühise aktsessiooni-kataloogi või perioodikate nimestiku väljaandmine. Nende raa-

matukogude tegevuse ja arendamise koordineerimiseks ongi uue seadusega ellu kutsutud Teaduslike Raamatukogude Nõukogu. Kohe pärast Riigiraamatukogu seaduse jõustumist osutus tarvilikuks kutsuda kokku nimetatud nõukogu, et leida pääseteed seisukorrast, millesse olid mitmed teaduslikud kogud asetatud uue Trükiseadusega (seni saadud sündeksemplaride äravõtmisega). Samuti loodi ka kohe Tartu ülikooli raamatukogu juurde rahvusvahelise laenutamise kohalik keskus.

Uued üritused, mis leiavad ja osalt juba leidnud teostamist uue seaduse alusel, teevad Riigiraamatukogu, mis seni pidi ainult varustama riigiasutisi igapäevases töös tarvisolevate raamatutega, keskseks teaduslikuks koguks Eestis. Nende ürituste kaudu on teostamist leidnud suurem osa mõtetest, mis nende ridade kirjutaja on omal ajal avaldanud ajakirjas „Eesti Kool“ (1936. a. nr. 6). Nende mõtete teostamiseks täiel määral oleks aga Riigiraamatukogul veel ühte vaja — see on uus maja, mis oleks kõigiti ajakohane ja asuks kättesaadavas kohas. Loodame, et ka see puudus lähematel aastatel kõrvaldatakse.

G. Ney.

Leningradi ja Moskva raamatukogudes.

Läinud aastal avanes võimalus teha lühiajaline 9-päevane matk Nõukogude Liitu, et tutvuda Nõukogude Vene raamatukogude korralduse, töö ja saavutustega Leningradis ja Moskvast.

Esiolgu oli kavatsus sõita väikese ekskursiooniga, kuid sellest ei tulnud midagi välja, sest ei leidunud osavõtjaid. Lõpuks sõitis kaasa ainult pr. H. Mugasto-Johani.

Sõitsime Nõukogude Liidu reisibüroo Intouristi vahendusel. See vabastas sõidul paljudest muredest ja hoolest, sest Tallinnas Eesti Reisibüroost lunastatud reisikaart sisaldas viisumi, sõidupiletid edasi-tagasi, võõrastemaja,

toitlustamise, teenimise ja linna vaatamisväärsete kohtade näitamise erilise juhi saatel.

Juba enne väljasõitu palusin selleaegset Nõukogude Liidu Tallinna saatkonna sekretäri J. Kljavinit, et ta omalt poolt kaasa aitaks, et meile võimaldataks tutvuda Leningradi ja Moskva suuremate ja paremini korraldatud raamatukogudega. Tema soovitusel võttis Voks (Üleriigiline välismaiste kultuur-sidemete ühing) meie juhtimise linna, raamatukogude ja teiste kultuur-asutustega tutvumisel enese hooleks. Selle hoolitsuse tagajärjel avanes meil võimalus näha ja tutvuda teaduslikkude ja paljude massiraamatukogudega Leningradis ja Moskvast. Loomulikult näidati meile paremaid raamatukogusid, milledest midagi võiks õppida.

Esimesena külastasime Leningradis Vassili saarel uues Kirovi-nimelises kultuur-majas asuvat lasteraamatukogu. Raamatukogu oli alles aasta paari eest avatud ja koosnes laenukogust ja lugemistoast. Laenukogu sisaldas umbes 2000 teost umbes 15.000 köites. Raamatukogu peamiseks ülesandeks on hõlmata õpilasi ümbruskonna koolidest, kus õpilas-raamatukogud on alles arendamata ja ei suuda selle tõttu oma ülesannet rahuldavalt täita. Kogusse hangitud kirjandus on jaotatud kolme rühma: noortele, keskmistele ja vanematele õpilastele. Kogu kasutamine on vilgas.

Lugemistoal on oma väike raamatukogu. Raamatud on uued ja puhtad. Rohkesti noorte ajakirju. Lauad ja toolid lastekohased. Laudadel puust tellitavad toed raamatu asetamiseks silmadele lugemiseks sobivasse seisundisse. Rohkesti pilte ja lilli. Ruumid üldiselt kenad ja meeldivad.

Noortele korraldatakse jutustamis- ja ettelugemisõhtuid, läbirääkimisi raamatute üle, millejuures võimaluse korral ka autor kohale kutsutakse, antakse ülevaateid ilmunud noorte-kirjandusest. Väga suurt rõhku pannakse näituste korraldamisele. Selleks kasutatakse tähtsamaid sündmusi ja juubeleid ja püütakse näituste kaudu noorte tähelepanu juhtida tähtsamatele sündmustele ja isikutele, kelledele korraldatakse juubel. Muu materjali hulgas kasutatakse rohkesti ajakirjanduses ilmunud artikleid ja pilte, mis välja lõigatakse ja papile liimitakse. Antakse välja seina-ajalehte. Nähtavasti ollakse hoole ja armastusega

töös, et kasvatada sirguvat noorpõlve kommunistlikus vaimus.

Samas Kirovi-nimelises kultuurmajas, mis kuulub suurimate Nõukogude Liidu plokkehituste hulka ja omab umbes 300 tuba ja kümme-kond saali teatri, kontsertide, koosolekute, kino jne. jaoks, asub teisel poolt otsas raamatukogu täiskasvanute jaoks. Ka see raamatukogu on alles noor asutus. Ta avati 1934. aastal. Kogu asub maja teisel korral. Uksest sisse astudes näeme kohe pika laenutamissaali tagumisel seinal hiigla suurt Lenini seinamaali. Terve pikk ruum jaguneb kahte suurde ossa: ühel pool laenutamisruum, teisel lugemissaalid ja bürooruumid. Laenutamissaali kohal paremal rõdu raamatute jaoks.

Ruumide sisustus on uus ja otstarbekohane. Eriti meeldiva mulje jätavad riulid oma heleda kullakarvalise põhivärvusega. Põrandal vaibad, et summutada müra. Lugemistoas on kahte liiki laudu: kaheksale ja ühele lugejale. Viimased on huvitavad selle poolest, et nende pinda võib tõsta ja asetada lugemiseks sobivasse seisundisse. Siis ei väsi lugeja silmad nii kergesti. Ruumides on rohkesti ilupuid ja lilli.

Laenukogus on 45.000 köidet. Terve kogusolev kirjandus on jaotatud nelja suuremasse rühma: ühiskonnateadus, loodusteadus ühes põllumajanduse, arstiteaduse ja spordiga, tehnika ja lõpuks kirjandus ühes ilukirjanduse, kunsti ja keeleteadusega. Iga rühma jaoks on laenukogus omaette ruum. Igas rühmas töötab raamatukoguhoidja, kes on spetsialiseerunud selle ala kirjanduses ja suudab siis lugejaile soovitada vastavat kirjandust ja niiviisi nende lugemist juhtida.

Tarvitusel on siin avariirulid. See on Nõukogude Venes nähtud kogudest ainuke, kus laenajad pääsevad ise riiulite juurde, et valida enestele kirjandust. Varem on õige mitmes raamatukogus avariirulid kasutatud, kuid määratu suur raamatute kaotsimine on sundinud loobuma avariirulite süsteemist. Nii kaotas Moskvas asuv Pokrovski-nimeline raamatukogu kahe aasta jooksul, mil tarvitati avariirulid, 3000 köidet, vaatamata sellele, et Nõukogude Venes ei lasta laenajaid üliriietes raamatukogusse ja et igal juhul peab lahkudes olema luba viia kaasa raamatuid.

Meie külastamise ajal toimus Kirovi-nimelises kultuur-

majas asuvas raamatukogus inventuur. Loomulikult oles selle tulemustest, kas jääb seal avariilite süsteem püsimisega või tuleb ta likvideerimisele.

Iseäralduseks selles raamatukogus oli veel see, et laenutatakse ka ajakirju üksikute numbrite kaupa nagu raamatuid.

Lugemistoal on oma kogu, kuhu peale teatmeteoste on koondatud rohkesti enamtarvitatavaid teoseid igast teadusharust, et võimaldada lugejale raamatu kasutamist kohal, kui raamat laenukogust peaks olema välja laenatud.

Saltõkov-Štšedrini-nimeline riiklik raamatukogu on siia andnud oma kogust 12.000-kõitelise tehnilise kirjanduse kogu, mida lugejad võivad kasutada ainult kohal.

Raamatukogu korraldab rohkesti näitusi, teoste arvustamise õhtuid ja ankeete lugejate hulgas, et nendes huvi äratada ja kaasa aidata nende vaimsele arenemisele.

Järgmisena külastame juba teaduslikku raamatukogu — endist Vene keiserlikku avalikku raamatukogu, mis nüüd kannab nime Saltõkov-Štšedrini-nimeline raamatukogu. Kogu näitab ja seletusi annab raamatukogu teaduslik sekretär Bang.

Esimene asi, mis ringkäigul silma hakkab, on ruumide kitsikus. Raamatuid on paigutatud kõikjale ja ametnikud töötavad riulite vahel külg külje kõrval. Kitsikuse põhjuseks on raamatukogu kiire kasvamine. Raamatute arv ulatuvat üle 6 miljoni köite. Ühes reserviga tõusvat ta koguni 8.850.000 köitele. Personaal koosneb 625 inimesest.

Raamatukogul on üldine lugemissaal ja mitu õppesaali. Üldine lugemissaal mahutab 400 istet. Saali ühes otsas toimub raamatute lugemiseks väljaandmine, kuna teine ots on varutud näituste jaoks. Meie külastuse ajal oli parajasti Vene kirjaniku ja publitsisti A. Herzeni näitus, kuhu oli kogutud peale tema teoste väga rikkalikult kõikisugu tema elu ja tegevust valgustavat materjali. Lugemissaali rahuldamiseks on käsikogu, mis sisaldab 75.000 köidet, nende hulgas palju suure väärtusega teoseid. Käsiraamatukogust nõutud teoseid antakse kohe, kuna magasiinist nõutud raamatute kättoomiseks kulub 45—60 minutit. Raamatute väljaandmine lugemissaali toimub neljas kohas, mille juures iga koht laenutab ainult teatud ala kirjandust, millega saavutatakse seda, et laenutajad õpivad selle ala kirjan-

dust põhjalikumalt tundma ja suudavad lugejatele kirjan-
duse kohta nõu ja juhatust anda.

Raamatukogu bibliograafia osakond on omaette suur raamatukogu, mis sisaldab mitukümmend tuhat köidet. Meile näidatakse sellekohase küsimuse peale ka Eesti raamatute üldnimestikku. Siin töötab ka teatebüroo, kes annab publikule õiendusi ja juhatusi.

Raamatukogul on oma trüki- ja köitekoda. Kõik uued kataloogikaardid trükitakse. Kui vanad kaardid tulevad uuendamisele, siis trükitakse ka need. Raamatukogu seisab Washingtoni kongressi raamatukoguga nimestikkude vahetuses ja omab selle tõttu kongressi raamatukogu täieliku nimestiku.

Alumisel korral asub raamatukogu inkunaablite osakond väga kenades ruumides. Siin leiame muu seas ka pul-
tidele kettidega kinnitatud raamatuid, mis vägisi tuletavad meelde vanu kloostrite raamatukogusid.

Raamatuid koju ei laenutata. Erand on tehtud ainult stahhanovlastele, kes võivad raamatuid koju saada. Raamatukogusse pääs on kõigile vaba.

Raamatukogu kasutamine on väga elav. 1936. aastal registreeriti 58.059 lugejat, kes külastasid 659.708 korda raamatukogu ja võtsid lugeda 2.376.843 köidet. Tunduvalt on suurenenud raamatukogudevaheline laenus, mille heaks praegu Nõukogude Venes tehakse suurt kihutustööd. 1936. aastal laenutati teistele raamatukogudele 43.418 köidet.

Nimestikkudest on raamatukogul olemas tähestikuline ja süstemaatiline ühes märksõna-registriga. Praegune liigitus raamatukogu ei rahulda. Olevat väljatöötamisel uus liigitus, mille juures tahetakse lähtuda marksistlikust maailmavaatest.

Raamatukogu juures töötab veel 1925. aastast peale foto-laboratoorium.

Peale paraamatukogu töötab veel 7 haruraamatukogu, mis asuvad mitmel pool laiali mööda Leningradi.

Omäl käel külastame veel 25. oktoobri (endine Nevski) prospektil asuvat Kuibõševi-nimelist rajooni raamatukogu, mis asub endises kirikus. Kiriku pealöövīs oli parajasti käimas remont ja sinna tulevat edaspidi lugemistuba. Midagi erilist see raamatukogu ei pakkunud.

Järgmine käik viib meid Leningradi ringkonna raamatukogude varustamise keskusse, kes varustab raamatutega üle 1000 raamatukogu. Raamatute saatmine toimub kas kohaliku raamatukogu tellimisel või keskuse oma algatusel. Kuna keskus varustab raamatukogusid juba pikemat aega, siis on tal olemas nende nimesetikud, seega ülevaade kogudes leiduvast kirjandusest. Väljasaadetavad raamatud on köidetud ja raamatukaardiga varustatud. Sellega vabastab keskus provintsis asuvaid raamatukoguhoidjaid kirjanduse jälgimise tarvidusest ja vähendab nende tööd. Aeg-ajalt tulevad raamatukoguhoidjad keskusse kokku, kus neile peetakse loenguid kirjandusest ja soovitud kirjanduse levitamisest raamatukogu lugejaskonna keskel. Raamatute saatmine keskuse kaudu annab keskkohale suured võimalused juhtida raamatukogudesse seda kirjandust, mis teatud momendil peetakse tarvilikuks.

Käime veel raamatukogude rakendusmaterjalide kaupluses, kus müüakse raamatukogude rakendusmaterjale ja ka sisseseadeid. Rakendusmaterjalide paber ja kartong on üldiselt halb. Suure tarvituse tõttu ei suudeta nii palju paberit valmistada kui vaja. Välismaalt sisse aga ei veeta, kuna see nõuaks valuutat.

Nüüd läheb sõit edasi Moskva, kus kõigepealt tutvume Lenini-nimelise raamatukoguga, mis varem kandis Rumjantsevi muuseumi raamatukogu nime. Kogu näitab ja annab seletusi teadusliku sekretäri abi E. Koslova.

Lenini-nimelisel raamatukogul on kolm lugemissaali. Üldises saalis on 350 istet ja kahes erisaalis kokku 100 istet. Üldises lugemissaalis antakse lugejale korraga kuni 10 köidet, erisaalides aga kuni 20 köidet. Lugemissaali pääseb 18 aastast alates. 1936. aastal registreeriti 56.000 lugejat, kes käies 546.000 korda raamatukogus, kasutasid 2.200.000 köidet.

Raamatukogu saab kaks sundeksemplari. Varem ei saadud sundeksemplare korralikult ja nüüd katsutakse lünke täiendada. Välismaa kirjandust ostetakse rohkesti, kuid kõik ostetud kirjandus ei ole lugejatele kättesaadav. Nii ei anta lugejatele kasutada Vene pagulaste kirjandust, samuti fašistide ja natsionaal-sotsialistide teoseid. Välismaalt saadakse 1800 ajakirja. Raamatuid üteldi kogus ole-

vat 8.300.000 köidet. Raamatukogu seisab laenuvahekorras 22 välismaise raamatukoguga.

Raamatukogus on kirjandust 94 Nõukogude Liitu kuuluva rahvuse keeles. Raamatukogul on rohkesti haruldusi, vanu käsikirju ja inkunaableid. Raamatute asetamine riiulitele toimub kinnise süsteemi järgi. Uues majas tahtakse üle minna liikuva süsteemi juurde.

Varem oli raamatukogul ainult tähestikuline nimestik. 1919. aastal hakati koostama süstemaatilist nimestikku ja 1930. aastal võeti käsile ka ainenimestiku valmistamine. Viimased nimestikud hõlmavad ainult osa kogusolevast kirjandusest.

Kuni 1935. aastani toimus raamatukogu juhtimine kollegiaalselt. Sellest ajast peale juhib raamatukogu direktor, kellel on kaks abi. Raamatukogu teenistuses on 1162 inimest. Pea- ja I järgu raamatukoguhoidjatelt nõutakse kõrgemat haridust, kuna II järgu raamatukoguhoidjatelt ja nende abidelt seda ei nõuta. Raamatukoguhoidjate kutseliseks ettevalmistuseks korraldab raamatukogu ise 9-kuulisi kursusi. Need on mõeldud peamiselt II järgu raamatukoguhoidjate ettevalmistamiseks ja nende teadmiste täiendamiseks.

Palka saavad pearaamatukoguhoidjad 400—600 rubla, I järgu raamatukoguhoidjad 300—375 rubla, II järgu omad 275 rbl. ja abid 200—250 rbl. Tehnilistele töäjõududele makstakse 160—175 rbl. Tööpäeva pikkus on, nagu teisteski raamatukogudes, 6 tundi. Ainult konsultandid töötavad erandina 4 tundi.

Raamatukogu 1937. aasta eelarve on 10. miljonit rubla.

Praegused raamatukogu ruumid on, nagu selgub ringkäigul, äärmiselt kitsad. Kõik ruumid on raamatutega üle kuhjatud. Uues majas, mille ehitus käib juba 1929. aastast saadik, loodetakse mahutada 11.—12.000.000 köidet. Peale üldise lugemissaali, mis mahutab 580 istet, tuleb veel 12 erisaali umbes 1630 istmega ja 40 erituba töötamiseks. Käsikogu uues majas tuleks 250.000-köiteline. Uues majas, millel 18 korda, on tarvitusele võetud kõiksugu mehaanilised raamatute edasiandmise seadeldised.

Moskva massiraamatukogudest külastame Baumannil väljakul asuvat Puškini-nimelist raamatu-

k o g u. Raamatukogu koosneb laenukogust, kuhu laenajaks pääseb 19 eluaastast alates, noorteraamatukogust, kus laenajateks võivad olla 15—19-aastased, võõrkeelsest kogust, noodikogust ja rändkogust. Peale selle on veel lugemistuba. Kogud on avatud kella 14—22.

Raamatukogu püüab lugejaile kätte juhatada sobivat kirjandust. Selleks koostatakse soovitatavate raamatute nimestikke ja pannakse välja plakateid soovitatud raamatute loeteluga. Korraldatakse näitusi, milleks kasutatakse teise korra eesruumi. Meie külastuse ajal oli seal Puškini näitus. Lugejate raamatutest arusaamise ja kirjanduse hindamisvõime selgitamiseks korraldatakse ankeete ja kogutakse lugejate arvamusi teatud teoste kohta. Viimasel korral oli selleks valitud viis teost, millede kohta paluti lugejaid avaldada oma arvamusi. Neist arvamustest selgub, kas raamat oli lugejale jõukohane ja kas võib seda teost soovitada niisuguse haridusliku tasemega lugejale või mitte. Peale selle kirjutatakse veel iga lugeja lähemaks tundmaõppimiseks tema kohta väike ülevaade, milles muu seas märgitakse tema vanus, kutse, haridus ja mis ta lugenud.

Üksikute alade kirjanduse hindamiseks, mis sealt soovitada, mis mitte, mis arvata vananenuks ja kõrvale heita, kutsutakse kohale vastava ala eriteadlased-konsulendid, kelledele selle töö eest makstakse eraldi tasu. Raamatukoguhoidjad ise kogunevad kord kuus, et läbi harutada üksikuid raamatukogusse ja töösse puutuvaid küsimusi.

Paljudel raamatukoguhoidjatel kutselist ettevalmistust ei ole. Nüüd püütakse vastutavamatele kohtadele võtta raamatukogunduse instituudi haridusega raamatukoguhoidjaid. Nõudmine tööjõu järele olevat elavam kui pakumine. Tööaja kestus 6 tundi, millest tuleb 4 tundi töötada laenutuses.

Raamatukogu kasutamine on võrdlemisi elav. 1936. a. oli raamatukogul 30.500 laenajat ja laenutati 705.000 köidet. Raamatuid oli 114.000 köidet. Võrdluseks olgu märgitud, et Tallinna Kesk- ja haruraamatukogudel oli 1936.-37. aastal 33.980 laenajat, kes laenasid 765.475 köidet, kuna raamatuid oli 100.395 köidet. Raamatukogus oli tööil 38 ametnikku, Tallinna kesk- ja haruraamatukogudes aga 26.

Raamatukogu on viimastel aastatel kiiresti kasvanud. Üksikuid teoseid ostetakse suurel eksemplaride arvul. Nii olevat mõnda Puškini teost ostetud kuni 300 eksempl. Tolstoi „Anna Karenina't“ olevat 150 eks. Eksemplaride arvu määramisel arvestatakse teose väärtusega. Raamatukogule kulutati 1936. aastal 280.000 rubla.

Raamatukogu saadab laenajale sellekohase soovi põhjal raamatuid koju, millejuures võetakse tasu ainult trammi sõidukulude suuruses.

Lugemistoal on oma kogu, mida kasutatakse väga elavalt. Päevas antakse lugemistoas lugejatele kasutamiseks kuni 1500 raamatut.

Raamatukogu juures töötavad lugejate aktiivid. Nad aitavad lugemistoas korda pidada ja näitusi korraldada. Noorteraamatukogu aktiiv selgitab muuseas neid põhjusi, mispärast mõni lugeja, kes kauemat aega puudunud, raamatukogusse ei tule.

Rändraamatukogusid on töötamas 60 punktis. Ettepaneku rändkogu avamiseks teevad kas kohalikud asutused või esineb raamatukogu ise neile vastava ettepanekuga. Sel puhul sõlmitakse kirjalik leping, milles määratakse kindlaks laenatud raamatute eest vastutav isik. Tagatiseks võetakse iga 100 köite eest 50 rubla. Raamatute kulumise eest makstakse tasu 100 raamatu pealt 10 rubla kuus. Raamatud valib rändkogu juhataja. Rändkogu ülesanne on valmistada raamatukogule kasutajaid. Rändkogusse kuuluvaid raamatuid võib ka osakaupa ümber vahetada. Rändkogude juhatajatele korraldatakse lühiajalisi kursusi, mis kestavad harilikult 48 tundi.

Raamatukogul on oma köitekoda, kuid tehtud töö, mis seal näha oli, ei näidanud küll kuigi kõrget kvaliteeti.

Ruumid, nagu teisteski nähtud kogudes, kitsad ja õhivaesed.

Stalini-nimelises massiraamatukogus, mis avati 1931. aastal, on laenukogus alul tarvitusel olnud avariikulid, kuid hiljem on sellest loobutud, kuna palju raamatuid on läinud kaotsi. Nüüd ei olevat Moskva raamatukogudes avariioleid tarvitusel enam kuskil.

Laenajate registreerimine toimub passi põhjal. Korraga ei anta üle kahe köite ilukirjandust ja 2—3 köite teaduslikku kirjandust. Laenajad on jaotatud kolme rühma:

töölised, üliõpilased ja õpilased alates VIII õppeaastast. Igas rühmas töötavad alalised raamatukoguhoidjad, kes selle tõttu õpivad paremini tundma lugejate huve ja suudavad neile juhatada vastavat kirjandust. Raamatukogu korraldab lugejaile õppereise muuseumidesse, loenguid, näitusi ja asutab kirjandusringe.

Peale laenukogu on veel olemas rändkogu ja lugemissaal. Raamatukogu personaal koosneb 18 ametnikust. Kogul oli 1. jaan. 1937. aastal 46.610 köidet, 13.587 laenajat, laenutati 238.000 köidet. Kulutati raamatukogule 157.500 rubla.

Ruumid on väikesed ja raamatukogule ebakohased. Veel halvemad ruumid on lasteraamatukogul, mis asub samas majas. Midagi eriti huvitavat see kogu oma töö ega korralduse poolest ei paku.

Veel käime Turgenevi-nimelises raamatukogus, mis asub samades ruumides, kus teda 1916. a. külastades leidsin. Raamatuid koju ei laenutata. Neid võib kasutada ainult lugemissaalis, kuhu pääseb otse tänavalt. Raamatute hoiuruumis ulatuvad riulid laeni. Tuleb ronida mööda redelit 4—5 meetrit üles, enne kui ülemiselt laudilt ulatub raamatut võtma.

Mis puutub Nõukogude Vene massiraamatukogude tehnilisse korraldusse, siis siin kuigi suuri erinevusi raamatukogude vahel ei ole, sest tehniline korraldus on rahvahariduse komissariaadi eeskirjadega kindlaks määratud. Raamatute inventeerimiseks kasutatakse ühtlast põhinimestikku, kuhu kantakse raamatud, kuna brošüüride jaoks on eriraamat. Laenutatakse raamatuid 10 päevaks. Laenaja-kaardile märgitakse, milline raamat lugeda on antud ja laenaja annab allkirja, et ta selle raamatu vastu on võtnud. Kui laenaja raamatu üle tähtaja käes hoiab, maksab ta viivitusmaksu, mis tõuseb vastavalt üle tähtaja käeshoitud ajale. Tarvitusel on kümnendliigitus, kuid sellega ei olda rahul ja praegu ollakse ametis uue väljatöötamisega. Nimestikkudest on tarvitusel eeskätt süstemaatiline ja siis märksõnade nimestik. Tarvitatakse ka trükitud kataloogi kaarte, mida välja annab raamatupalat.

Suurt tähelepanu juhitakse laenutamisel vestlusele laenajatega, niihästi raamatute väljaandmisel kui ka vastuvõtmisel. Püütakse lugejaid abistada raamatute valikul ja

õpetada neid raamatuid kasutama. Erilist rõhku pannakse noortele algajaile lugejaile. Laenajakaardist näeb koguhoidja, mis laenaja on lugenud ja kuidas ta loetust aru sai. Niisugune laenajakaart annab suurt abi lugemise juhtimisel.

Raamatukogud on riikliku kasvatuselise abinõud. Nad peavad kodanikke kasvatama kommunistlikus vaimus, pannes pearõhku poliitilisele kasvatuselisele ja sotsialistlikule ülesehitustööle. Sellega on ka seletatav, et loetakse palju poliitilist kirjandust, samuti majanduslikku ja ka teaduslikku kirjandust.

Raamatukogude valitsuses võtab meid vastu „Krasnoi Bibliotekari“ toimetaja A. Kirov, kes seletab, et igal Nõukogude Liitu kuuluval vabariigil on oma rahvahariduse komissariaat, kelle üheks osakonnaks on raamatukogude valitsus, kes korralduste ja määruste kaudu juhivad raamatukogude tööd. Riiklikud raamatukogud, nagu Lenini ja Saltõkov-Štšedrini-nimelise raamatukogu kulud tulevad otse riigikassast, kuna teiste raamatukogude kuludest kaetakse osa valitsuse summadest, osa tuleb kohalikest allikatest.

Ühtlast raamatukogu-võrku ei ole. On olemas oblasti, rajooni, küla, ametühingute, kolhooside, ühistegeliste asutuste jne. raamatukogud. Raamatukogude mitmekesisusest ja nende kuuluvusest mitmesugustele asutustele on tingitud asjaolu, et töös esineb parallelism. Raamatukogunduse põhiliseks veaks on üleriigilise plaani puudumine, kuidas elanikkonda varustada raamatutega ja kuidas ühtlustada tegevust ametkondade ja organisatsioonide vahel, kelle hooldusel on raamatukogud.

Viimaste andmete põhjal on Nõukogude Liidus 67.286 teaduslikku ja massiraamatukogu kokku ligi 300 miljoni köitega. Kui aga võtta ainult maaraamatukogud, siis selgub, et need sisaldavad kõigest 13% raamatute üldarvust. Seega on maa nõrgalt varustatud raamatutega. Raamatute arvu maaraamatukogudes tahetakse suurendada ja jõuda nii kaugemale, et küla raamatukogu sisaldaks vähemalt 3000 köidet.

Raamatukoguhoidjate kutselise ettevalmistuse eest hoolitsevad raamatukogunduse instituudid, kus kursus 4-aastane, ja 20 tehnikumi, kuhu võetakse vastu 7-aastase

eelharidusega isikuid. Peale selle korraldatakse lühiajalisi 6-kuulisi kursusi. Õpilastele antakse stipendiume. Kutselisi raamatukoguhoidjaid praegu ei jätku.

Järelevalvet raamatukogude üle igas oblastis teostab vastav organ, kelle käsutuses seisavad inspektorid.

Käime veel tutvumas üleliidulise raamatupalatiga, kes juhib bibliograafia koostamist ja selle avaldamist, annab välja trükitud raamatute kataloogikaarte ja jaotab sundeksemplare raamatukogude vahel. Palat saab igast teosest 50 eksemplari, neist läheb 5 eksemplari välismaale vahetuseks, kuna ülejäänud jaotatakse raamatukogude vahel.

Näidatakse meile veel kaunis ilusat pioneeride maja, kus noortel on võimalik töötada ja õppida nendel aladel, mis neid huvitavad, või mängida ja sportida. Pioneeridel on kasutada kaunis suur raamatukogu.

Vastuvõtmine igal pool lahke ja sõbralik.

Korduvalt külastame Leningradi ja Moskva raamatukauplusi ja antikvariaate. Üldiselt on need hästi korraldatud ja kauplemine näib olevat väga elav. Eriti suur tung valitses Moskvas „Academia“ raamatukaupluses, kus oli koguni raske pääseda leti juurde, et mõnd raamatut vaadata. „Academia“ trükitab oma väljaandeid piiratud arvul ja need müüakse nädala paariga läbi. *A. Sibul.*

Kutseliste raamatukoguhoidjate loetelu järg*).

Haridusministeeriumi Koolivalitsuse poolt on raamatukogujuhataja kutsetunnistus antud järgmistele isikutele:

I järgu kutsetunnistus.

53. Ella Rennit	59. Karl Sinikas
54. Konrad Kullango	60. Artur Möldri
55. Paul Ambur	61. Leida Uusoja
56. Kaja Luud	62. Marie-Elvine Tamm
57. Aleksander Ojakäär	63. Leida Kruus
58. Richard-Johannes Antik	64. Irma Riikoja
	65. Märt Pukits

*) Eelmine loetelu on avaldatud 1936. a. nr. 2-es.

66. Toomas Algma
67. Rosalie Karurahu
68. Ida Morgen
69. Aleksander Jõulmaa
70. Marta Randvee
71. Linda Ploompuu

II järgu kutsetunnistus.

57. Auguste Taalman
58. Priidu Kohava
59. Helmi Hendrikson
60. Karl Joosep
61. Hilda Urbus
62. Jaak Ilomets
63. Eeva Arujõe
64. Gerda Pahlberg
65. Aime Tuule
66. Joann Ojaverre
67. Lydia Soorand
68. Tõnis Kildema
69. Sulev Holberg
70. Johannes Huut
71. Alice Bitter
72. Edith Poom
73. Magda Kohava
74. Linda Altorg
75. Marta Adamson
76. Marta Koitla
77. Marta Randvee
78. Martin Murro
79. Johanna Must
80. Marie Kull
81. Hendrik Tammekivi
82. August Ots
83. Abram Valgemäe
84. Vladimir Alumäe
85. Jaan Merilai
86. Voldemar Sarv
87. Elisabet Metsaru
88. Juhan Vasar
89. Alevtina Kesvatera
90. Amalie Nõgene
91. Liisa Henno
92. Aleksander Žuravlev
93. Aleksander Leemet
94. Johan Luts
95. Aleksei Rauk
96. Aleksander Paas
97. Johannes Nääb
98. Leida Kodanipork

99. Oskar Kaasik
100. Elli Lahtmäe
101. Helmi Heinpalu
102. Alide Veski
103. Karl Elken
104. Johannes Kents
105. Johannes Saarik
106. Helmi Saarend
107. Mihkel Vaim
108. Magnav Tsaan
109. Johannes Raudsepp
110. Jaan Aan
111. Elviine Sooden
112. Ernestine Pragi
113. Mari Kalvik
114. Johannes Randla
115. Marta Koitjärv
116. Maria Rudi
117. Alma Jaanson
118. August Puudist
119. Johannes Saarniit
120. Enno Piir
121. Eduard Rikas
122. Jaan Kokk
123. Anni Kripsaar
124. Juulius Kokk
125. August Kuusik
126. Gustav Kuusik
127. Alma Viira
128. Jüri Roonurm
129. Rudolf Nõmm
130. Värdi Parisalu
131. August Näpp
132. Hilda Aulis
133. Richard Koppel
134. August Arold
135. Albert Mägiste
136. Hilda Aruoja
137. Karl Maldar
138. Osvald Maasik
139. Juku Roonurm
140. Elo Ott
141. Arnold Marandi
142. Eduard Pügi
143. Juhan Lukas
144. Rein Värk
145. Peeter Koskel
146. Arthur Telgmaa
147. Tõnis Agur
148. Johannes Särekanno

149. Emma Külvi	164. Johannes Tuisk
150. Helmes Israel	165. Kustas Röömus
151. Kaarel Kurikjaan	166. Johannes Mikli
152. Jaan Rast	167. Anton Vesterberg
153. Piret Oitme	168. Helmi Heinvere
154. Marie Talvend	169. Jüri Agurauja
155. Johannes Reintamm	170. Aleksander Loomets
156. Juhan Ambur	171. Lars Broman
157. Jaak Kalvik	172. Jüri Uustalu
158. Jakob Paemaa	173. Annete Kalda
159. Liis Õunapuu	174. Antoniina Dubko
160. Nikolai Ader	175. Kaarel Pärnaste
161. Martin Ludvig	176. Nikolai Lupkin
162. Tõnu Talbak	177. Gavriil Makarovski
163. Jaan Sooper	

Kirjandust.

R. Antik, Kataloogid ja kataloogimine. Tartu, Eesti Kirjastuse Kooperatiiv, 1937. 182 + (1) lk. H Hind kr. 3.—.

Käesoleval kevadel rikastus meie raamatukogunduslik kirjandus ühe vajaliku käsiraamatuga, mis tõi ammuoodatud väärtuslikku lisa raamatukoguhoidjaile raamatute korraldamisel. Nimelt ilmus Eesti Kirjastuse Kooperatiivi kirjastusel R. Antiku „Kataloogid ja kataloogimine“, mis ei püüa ainult luua ühtlust meil seni valitsenud kataloogimisviisides, vaid normeerib kataloogimisjuhised sobivaks süsteemiks ja täidab kõigiti lünka vastava eriala kirjanduses. Ilmusid ju ka ajakirjas „Raamatukogu“ 1929. a. nr. 2 kataloogimisjuhised, mis seni avalikkudele raamatukogudele olnud pea ainsaks abiallikaks, kuid need oma lühisuse tõttu ei suutnud juba ammugi täita seda ülesannet, mis raamatukogunduslikus töös nõuab kataloogimine. Sellepärast on käesolev käsiraamat tervitatav kõigepealt avalikkudele raamatukogudele, kuna teaduslikkudel raamatukogudel omad kataloogimisjuhised juba on välja kujunenud. Samuti on suuremates avalikkudes raamatukogudes, kus kataloogimine on ühe isiku ülesandeks, töö ise aja jooksul välja kujundanud teatava süsteemi, kusjuures abiallikaks on võidud kasutada vastavaid välismaa käsiraamatuid.

Autor annab esmalt ajaloolise ülevaate kataloogide ja bibliograafia arengust ja vaatleb kataloogide eri liike. Kataloogide võrdlusele eelistab autor märksõnakataloogi süstemaatilisele, kuigi viimane on meie avalikkudele raamatukogudele tunnistanud sunduslikuks. Ka on süstemaatilise kataloogi korraldamine võrreldes märksõnakataloogiga palju kergem ta kindlapiirilisuse tõttu, kuna märksõnade nimestiku koostamine selle töö tegijalt suuri teadmisi nõuab eri

mõistete süstemaatilisel jaotamisel. On igal juhul vajalik enne märksõnakataloogi korraldamisele asumist moodustada märksõnade tähestikuline register (ühes viidetega laiemalt mõistelt kitsamale), nagu seda omavad trükitud ameerika, norra, taani, ja lähemal ajal saavad ka soome raamatukogud, millele vaid erandjuhtudel lisatakse uusi, varem tundmatuid märksõnu (näit. mõni uus mõiste, leiutus jne.). Kataloogi koostamisel tehakse trükitud märksõna-registrist siis teatav märksõnade valik.

Süstemaatilise kataloogi hõlpsamaks kasutamiseks publikule on soovitatav kümnendliigituse ainete loendist koostada tähestikuline register ja see tabelikujulisena paigutada kataloogiruumi seinale. Iga sõna ses registris juhib vastavale liigile ja kataloogikastile, kus leidub otsitav aineala. Samuti peaks märksõnakataloogi puhul olema register kasutada publikule, et hõlbustada soovitava raamatu leidmist.

Käesoleva raamatu peatähtsus seisab aga kataloogimisjuhiste andmises. Juhiseid on antud õige rohkelt ja näidetele lisatud seletused on toodud selleks, et neid juhiseid osata õieti rakendada. Teose tegeliku kasutamise juures on aga väga kahju, et näited ja seletused on toodud juhistest eraldi, mis tunduvalt raskendab raamatu kasutamist vastava juhise otsimisel. Raamatut tuleb alati käsitada kahest kohast korraga, kuna juhis (sõnastuselt sageli raskepärane) ilma näiteta võib jääda kasutajale mõistetamatuks või valesti tõlgendatuks. Selle asemel, et süstemaatiliselt liigitada näiteid, oleks otstarbekohasem olnud seda teha juhistega, et ühendada ühte rühma sisuliselt kokkukuuluvaid juhiseid. Oleks võidud näit. ühendada kõik peakaarti puutuv osa, tuues esmalt juhiseid järjestussõna valiku, tiitlikirje jm. kohta, siis käsitada viitsedelit ja eraldi täiendusedelit (sisusedel, sarjasedel) jne. Juhiste süstemaatiline liigitus ühes seal-samas esinevate näidetelega tooks raamatu kasutajale palju lähemale ja võimaldaks näidete esitamist suuremal arvul. Nii näit. näited, mis käsiraamatus on toodudki ühenduses juhistega, on asjale igatahes suureks kasuks. Lahuskäsitamise tõttu esineb sageli kordamisi ja nii mõnigi näpunäide, mis esineb mõne teise näite seletuses, võib jääda kasutajale teadmata. Nii näit. ladina kirja kohta leiame teateid p. 4, 5, 10; ilmumismärkuste üle p. 17, 24, 29; jne. Õnneks on teose lõpus õige ulatuslik sõnastikregister, mille kasutamine soodustab vajaliku leidmist. Selguse mõttes oleks olnud soovitatav juhiste juures toodud näidetes järjestussõna tuua rasvase trükiga, aga mitte sõrendatult, kuna esimene on silmale kergemini eraldatav. Eriti vajaline oleks olnud see artikleid, eessõnu ja eesliiteid käsitavates juhistes (p. 79, 80, 81, 83 jm.).

Mis puutub lisasedeleisse, siis oleks võinud järjekindlalt kogu teose ulatuses vahet teha viitsedeli, täiendusedeli (näit. sarjasedel) ja sisu- (n. n. analüütilise) sedeli vahel (seletus lk. 62—63). Viitsedeli all mõistame ainult neid sedeleid, mis juhivad lühendi vt. abil (p. 39, lõige 1), kuna täiendusedelid ja sisusedelid (sisuviit), kui omaette abi- ehk lisasedelid on erinevad ja sageli üldse ei viita (näit. sarjasedel).

Juhiste rakendamisel tegelikus töös võivad avalikud raamatu-

kogud nii mõneski asjas talitada vabamalt. Lisaandmete hankimiseks puuduvad ju maaraamatukogudes sageli vajalikud käsiraamatud (bibliograafiad, entsüklopeediad), samuti koostatakse avalikkude raamatukogude kataloogid kõigepealt silmas pidades mitmepalgelise publiku vajadusi, aga mitte kui bibliograafilist allikat uurijale — see on teaduslike raamatukogude ja bibliograafia-asutuste kataloogide ülesanne. Muidugi tuleb siis kataloogijal toimida järjekindlalt ja kinni pidada kord alustatud viisist. Nii näit. kui on seni tiitelhel esinevaid sulgusid sedelil märgitud samade sulgudega, siis järjekindluse mõttes on soovitam seda talitusviisi jätkata, kui äkki minna üle sakksulgude kasutamisele, jättes sellejuures parandamata kõik senised tiitlikirjed. Samuti kui lehekülgede lõpparvu seni on arvestatud nii, et viimasele nummerdatud leheküljele on lisatud juurde nummerdamata leheküljed, ei tarvitse ka edaspidi kasutada nummerdamata lõpplehekülgede sulgudesse asetamist. Mis puutub sulgude tarvitamisesse joonealuses tiitlikirjes, siis juhul kui tiitlikirjes on kasutatud täiendusi (tõlkija, trükk jm.) tiitellehe tagaküljelt (n. 6), võiksid avalikud raamatukogud jätta täiendused sulgudesse asetamata, muidu aga toimida p. 28 kohaselt.

Samuti jääks ära avalikkudes raamatukogudes viitsedeli kirjutamine teose tõlkijalt (p. 35), kuna tegelikus töös selle järele vajadust ei tunta (keegi ei otsi kataloogist soovitud raamatut tõlkija järgi) ja sedelite hulk asjata koormab kataloogi. Üleliigsena tundub ka viide liitnimede puhul teise nimepoole juurest, kui autor kasutab alati sama liitnime vormi.

Raamatukogu kasutaja seisukohast oleks selgem, kui joonealust tiitlikirjet alustatakse alati asitiitliga, sellele vaatamata, et autori nimi (või nimed) tiitellehel on sageli esimesel kohal. Autori nime (nimesid) võiks korrata alles peale asitiitlit. Nii saaksime sedelist palju selgema ülevaate ja sellega kergendaksime soovitava raamatu leidmist, ühtlasi toimuks sedelite järjestamine tähestikuliselt palju hõlpsamini. See viis on kasutatav Venes, Soomes j. m. (vt. n. 3, kus asitiitel algab alles kolmandal real).

Kui lisandused autori nimele teha juba järjestussõna osas, nagu lubab seda lihtsustatud viis (lk. 93—95), võib joonealuses tiitlikirjes üldse loobuda autori nime kordamisest, välja arvatud juhtudel, kui järjestussõnana olev autorinimi erineb tiitellehel esinevast nimest (näit. nimemuutmine; varjunimi; initsiaalid; väär õigekirjutus; autori nimi ei ole nominatiivis, vaid mõnes muus käändes; kui 2—3 autoril teatava teose juures igalhel eri ülesanne jne.).

Sel korral kui varjunimi on järjestussõna, võiks avalikkudes raamatukogudes piirduda üldviidetega õigelt nimelt varjunimele (Hubel, Ed. vt. Metsanurk, Mait) ja iga üksiku teose joonealuses tiitlikirjes loobuda nime kordamisest ja õige nimega täiendamisest, eriti kui autor oma õige nime all polegi esinenud (lk. 95—96).

Kerkib küsimus, kas ei oleks mitte otstarbekohasem kataloogida ühe üksiku autori kogutud teosed alati üldpealkirja järgi, vaatamata sellele, kas üldpealkiri esineb tiitellehel või eellehel. Esimesel juhul tuleb kataloogida nii-kui-nii üldpealkirja järgi (n. 38) — kas ei võiks toimida samuti ka teisel juhul, kui üldpealkiri on eellehel

(n. 39), et mitte lõhkuda kogutud teoste kui niisuguste ühtlust. Peale selle tuleb märkida tiitlikirjes tiitellehel esinev tiitel ja lõppu kirjutada teose sisukord, et kasutaja teaks, milliseid töid sisaldab kõnealune teos. Üksikuist töist on võimalik kirjutada sisusedeleid vastavalt näitele 41.

Juhuseid, kus teose toimetajat tuleb võtta järjestussõnaks, on õige palju, kuid mõningail korral oleks võimalik ka teistsugune tiitlikirje. Nii näit. koguteoste juures, kus toimetaja küll tiitellehel mainitud, kuid teos ise on enam tuntud pealkirja järgi, võinuks olla ka järjestussõnaks asitiitel, kuna toimetajalt kirjutaksime viitsedeli. Siia kuuluksid Eesti Entsüklopeedia, Eesti ajalugu, Eesti rahva ajalugu, Maaailma maad ja rahvad, Edu Tervis Ilu, Eesti avalikud tege- lased jne. Samuti on 2—3 isiku vahelise kirjavahetuse juures (ka siis, kui toimetaja märgitud tiitellehel, p. 47) soovitav ühtluse mõt- tes toimida sama juhise kohaselt, kui 1—3 autoriga teoste puhul. Kirjavahetuste juures oleks toimetaja järjestussõnana ainult siis, kui on tegemist kirjade kogudega, mis sisaldavad rohkem kui kolme isiku kirju või omavahelist kirjavahetust, näit. kogu ajaloolisi armas- tuskirju, kogu maailmasõja rindesõdurite kirju omakseile jne., mis kogutud ja toimetatud 1—3 isiku poolt, kes tiitellehel nimetatud. Nii oleks antud juhul n. 28 tiitlikirje sarnane n. 20 toodud tiitli- kirjele ja n. 28 nimetatud toimetaja saaks vaid viite.

Ülearune oleks nõuda avalikkude raamatukogude kataloogides sedeli joonaluses tiitlikirjes tiitlis mainitud isikute eesnimede välja- toomist, kui nad tiitellehe asitiitlis üldse puuduvad (n. 13, 20, 28). Küll aga võiks asitiitlis mainitud isikunimedelt kirjutada viitsedelid ja neil nimed täiendada eesnimedega.

Juhuseil, kus asitiitli esimene sõna on järjestussõnana sedeli pealdisel, võiks selguse mõttes seda sõna korrata ka joonealuses tiitlikirjes (n. 12, 41). Kuna sedeli pealdis on järjestussõna asukoht (autori nimi, asitiitli osa), peatub silm, eriti süstemaatilise kato- loogi sedelite sirvimisel, kõigepealt joonealusel tiitlikirjel (asitiitel), millist tuleks alustada lause algusega, asitiitli esimese sõnaga.

Mis puutub ajakirjade aastakäikude kataloogimisse, siis võiks nende tiitlikirje olla isegi täielikum. Märkimist vääriksid säärased asitiitli lisad, mis ajakirja sisu seletavad. Näit. Aed. Aianduse ja mesinduse ajakiri; Auto. Mootorspordi ajakiri jne. Samuti tuleks märkida aastakäigu lehekülgede arv, kui need on nummerdatud ja pildid, kui ajakiri illustreeritud.

Eelnimetatud märkmed ei taha suhtuda arvustavalt autori põhi- mõtteile, vaid neis on püütud lihtsalt esitada osalt erinevaid, osalt täiendavaid seletusi tiitlikirjele, et näidata mõningaid muid võimalusi kataloogimistöös. Need eriarvamused on saanud tegeliku töö koge- musist avalikus raamatukogus või leidnud kasutamist eri maade kataloogimisjuhistes.

Lõpuks olgu mainitud mõningaid ebatäpsusi, mis esinevad teo- ses. Juhistes p. 10 ja 16 viitavad III lisale, — bibliograafilistehnilis- tele lühenditele, need asetsevad aga IV lisas. Kuigi igale üksikule juhisele pole esitatud vastavat näidet, ei tohiks viide näitele puu- duda selle juhise juures, mille kohta näide raamatus olemas, näit.

p. 21. Liitnimesid käsitav juhhis (p. 84) toob liitnime näitena nime Mayne-Read, mis ei ole liitnimi, vaid nimi esineb muudetud kujul ja ei kuulu selle juhise alla. Seda nime on käsitatud ka näites 43, kuid siin juba õieti. N. 29 viitsedelis loeme: Rosenthal-Lipp, Edith vt. Koidula, Lydia: Kirjad omakseile. 1926. Kuna tiitellehe asitiitel on „Koidula kirjad omakseile“, peaks ka viitsedel juhutama asitiitlile: Koidula, Lydia: Koidula kirjad omakseile või Lydia Koidula kirjad omakseile, kui asitiitel on esnimega täiendatud. Vastasel korral viitaks sedel teosele, mis kataloogis üldse puudub. N. 46 lk. 149 on Põllumehe käsiraamatu II ja III osa joonealuses tiitlikirjes asitiitlit lühendatud asjata kolme punktiga, kuna ei olegi enam midagi lühendada. N. 49 on tiitellehe asitiitli „prima dala“ tiitlikirjes asendatud rooma numbriga (I). Kuna säärast moodust kogu näidete ulatuses kordagi pole kasutatud (kuigi osade, jagude, annete jne. märkimiseks mingi lihtsustatud viis oleks võimalik), siis on siin nii toimitud eksikombel.

Lõpuks tuleb ülirohket juhiste hulgast asjata otsida juhiste kunstiteoste, kunstimappide, pildikogude jne. kataloogimiseks. Kuna sellelaadilisi töid eesti kunstnike üle on ka avalikkudes raamatukogudes olemas (näit. J. Pert — Hermann Halliste, R. Paris — Konrad Mägi, Alfred Vaga — Ferdi Sannamees jne.), oleks selline juhispidanud esinema. On ju kunstiteosel sageli pildimaterjal ülekaalus, mõnikord puudub üldse tekst (J. Pert — Hermann Halliste), milpuhul järjestussõnaks tuleb võtta kunstniku nimi.

R. Antiku teos „Kataloogid ja kataloogimine“ on tarvilikuks käsiraamatuks igale raamatukoguhoidjale ja on ainulaadne teos sellel alal, kuigi avalikkude raamatukogude praktikas tuleb kasutada võimalikult enam näidete seletustes lubatud lihtsustatud viisi.

Linda Ploompuu.

Leedu avalikud raamatukogud.

Balti riikide raamatukoguhoidjate kongressil Kaunases kanti ette V. Tumenase referaat: Leedu avalikud raamatukogud. Toome sellest referaadist olulisema osa, et anda pilti Leedu raamatukogunduse arengust.

Maailmasõda hävitas kõik raamatukogud, mis Leedus olid loodud. 1919. aastal asutas riik purustatud Vene raamatukogudest riikliku keskraamatukogu, mis koosnes peamiselt venekeelsetest raamatutest. See raamatukogu ja 17 haruraamatukogu, mis lühikese aja jooksul avati, olid publiku kasutada. Neid täiendati võimalust mööda leedukeelse kirjandusega.

Peaminister

Kaarel Eenpalu,

kes pühitses 28. mail 50-aastast sünnipäeva, kuulub meie tähtsamate poliitika- ja riigitegelaste hulka. Meie rahvaraamatukogude liikumise rajaja ja selle juht enne maailmasõda. Tähtsamad teosed sellelt alalt „Raamatukogud ja nende asutamine“ ja „Rahvaraamatukogude sisemine korraldus“. Eesti Raamatukoguhoidjate Ühingu auliige.

1932. aastal korraldati ankeet. Saadud andmeil oli kesk- ja haruraamatukogudes 140.000 köidet. Palju raamatukogusid asutas Leedu küttideselts ja noorsooselts „Pavazaris“.

Suure pöörde töi avalikkude raamatukogude seadus, mis 1936. aastal kehtima hakkas ja mille järgi riiklik keskraamatukogu ja haruraamatukogud anti haridusministeeriumi korraldusse. Haridusministeerium varustab raamatukogusid kõigi tarvilikuga — raamatute, mööbli, kantseleitarvetega jne. Ministeerium määrab ametisse raamatukogude juhatajad ja valvab raamatukogude tegevuse järele.

Seaduse järgi jagunevad riiklikud raamatukogud nelja järku: I ja II järgu raamatukogud asetsevad linnades ja

omavad lugemislaudu, III ja IV järgu raamatukogud ei oma lugemislaudu ja asutatakse valdades, eeskätt seal, kus kohalik omavalitsus annab ruumid, kütte ja valgustuse. Raamatute laenutamisel võetakse maksu: I ja II järgu raamatukogudes 50 centast (umbes 30 senti) kuus, III ja IV järgu raamatukogudes 25 centast (umbes 15 senti) kuus, mille juures maks tasutakse neljandik-aasta viisi ette. Lugemislaudade kasutamise eest maksu ei võeta. Lugemismaksust on vabastatud õpilased, sõdurid ja vaesed. Tagatiseks võib olla raha — 10 litti — või vastutus.

Riigi poolt raamatukogudele kulutatav summa on suuresti tõusnud: 172.000 litist 1936. aastal 407.000 litile 1937. aastal. 1938. aasta eelarves on ette nähtud 522.000 litti (umb. 323.600 krooni). 1937. aastal avati 83 raamatukogu. Ühes endistega, mis ümber korraldati, on nüüd 101 raamatukogu.

Raamatukogude arvu kiire kasvamine nõudis kutselisi raamatukoguhoidjaid. Nende ettevalmistamiseks korraldati 1936. ja 1937. aastal 2-nädalalised kursused. Kursustele

Aleksander Veiderma,
tuntud pedagoog ja
haridustegelane, pühit-
ses 7. aprillil 50-aas-
tast sünnipäeva. Meie
avalike raamatukogu-
de seaduse „isa“. Ees-
ti Raamatukoguhoid-
jate Ühingu auliige.

võeti mitte alla 18-aastaseid ja vähemalt 6 klassi gümnaasiumi haridusega isikuid. Kursustest võttis osa 150 isikut. Riiklikkudes raamatukogudes töötab praegu 112 raamatukoguhoidjat.

Haridusministeeriumi juurde loodi komisjon, kelle kohuseks on läbi vaadata ilmunud raamatud, kas nad on kohased raamatukogudele. Kohaseks tunnistatud raamatud köidetakse Kaunases ja saadetakse raamatukogudele. 1937. aastast peale on saadetud kogudele 85.000 köidet. Maale saadetakse peamiselt ilukirjandust. Käesoleval aastal taheetakse saata 60.000 köidet. Nüüd on riiklikkudes raamatukogudes umbes 230.000 köidet.

Laenajaid oli 1937. aastal 13.535, laenutati 325.753 köidet. Laenatakse peamiselt ilukirjandust.

1. sept. s. a. kavätsetakse avada 35 uut riiklikku raamatukogu.

Lühiteateid.

III BALTI RIIKIDE RAAMATUKOGUHOIDJATE KONGRESS,

mis peeti 10.—12. juunini Kaunases, Marijampoles ja Šiauliais, mille juures iga päev oli istung eri linnas, kujunes osavõtult õige rohkearvuliseks. Eestist oli 32 ja Lätist 20 osavõtjat. Eriti elavalt võtsid osa kongressist leedulased. Avakoosolekule, mis toimus Kaunases Vytautas Suure muuseumi auditoriumis, oli tulnud üle 150 inimese.

Avasõna ütles Leedu raamatukoguhoidjate ühingu esimees prof. W. Biržiška, mille järele kongressi avakõne pidas Leedu haridusminister prof. Tonkunas. Tervitusi tõid lätlaste poolt G. Stumbergs ja eestlaste poolt A. Sibul.

Kongressi juhatusse valiti W. Biržiška (Leedu), G. Stumbergs (Läti) ja A. Sibul (Eesti), sekretariaati prl. E. Eimaityte (Leedu), A. Germanis (Läti) ja V. Kuldvere (Eesti).

Sellele järgnesid referaadid: R. Antik — Eesti teaduslikud ja avalikud raamatukogud, Ž. Unams — Läti teaduslikud ja rahvaraamatukogud ja V. Tumenas — Leedu avalikud raamatukogud.

Lõunavaheaja järele sõideti autobustel 7—8 kilomeetrit linnast eemal asetsevasse ilusasse väljasõidukohta Panemunesse, kus Kaunase linnapea kostitas kongressist osavõtjaid pealelõunase kohviga. Öhtul toimus tundmata sõduri haul pärja asetamine, mis kujunes väga ilusaks ja meeldesõbivaks sündmuseks oma pidulikkuse ja pühalikkusega. Külastati veel sõjamuuseumi, mille loomisel ja korraldamisel leedulased suurt tööd teinud.

Järgmisel päeval vaadatakse Vytautas Suure kultuurmuuseumi, riigi keskraamatukogu ja Vincas Kudirka nimelist raamatukogu. Siis asutakse autobustesse ja sõit läheb Marijampoli, kus tutvutakse Marijonai kloostri ja tema raamatukoguga. Kloostri söögisaa-
saalis serveeritakse kohalejõudnud raamatukoguhoidjatele kloostri poolt rikkalik ja maitsev lõuna. Lauas tervitab külalisi katoliku vaimulik ladinakeelse kõnega, millele vastavad samaga G. Šaurums (Läti) ja Fr. Puksoo (Eesti).

Tütarlaste keskkooli saalis kuulatakse M. Jürma referaat — Avalikkude raamatukogude kataloogid ja A. Ružancovase referaat — Raamatukogude kaitse tule vastu. Ära jääb A. Germanise referaat — Praegune läti, leedu ja eesti bibliograafia, kuna referaat ei olnud valminud.

Käiakse veel vaatamas riigi avalikku raamatukogu ja 9. jalaväe rügemendi raamatukogu ja sõidetakse siis Kaunasesse.

Öhtul on ühine koosviibimine Leedu küttide saalis, kus peetakse vastastikku kõnesid ja lauldakse.

Viimasel päeval külastatakse Vytautas Suure ülikooli ja sõjaväe raamatukogusid. Nüüd sõidetakse Šiauliaisse, kus riigi tütarlaste keskkooli saalis toimub kongressi kolmas istung. Refereerivad H. Mugasto-Johani — Lugejate tüüpidest ja lugemishuvist ja G. Šaurums — Inkunaablid Lätis. V. Biržiska referaat — Leedu raamat 400 a. jooksul langeb ära.

Läbirääkimistel tunnistatakse tihedamate sidemete loomine Balti riikide raamatukoguhoidjate vahel tarvilikuks, peetakse vajalikuks välja töötada eriline põhikiri, mille alusel edaspidi tööd arendatakse ja kõiki Balti riikide raamatukoguhoidjate ühistöösse puutuvaid küsimusi kaalutakse. Põhikirja väljatöötamiseks ja teiste küsimuste lahendamiseks saadab iga ühing kaks esindajat nõupidamisele.

Kongressi lõpul tänab A. Sibul eestlaste nimel leedulasi ja lätlasi ülilahke vastuvõtu eest, mis neile osaks saanud Leedus ja Lätis, kus nad läbisõidul peatusid ja tutvusid Riia raamatukogudega.

Ühises lõunalauas, mis kaeti Šiauliai linnapea poolt, peeti huumoriküllaseid kõnesid ja kanti ette luuletusi, mis loodud kongressi puhul.

Külastatakse „Aušra“ muuseumi ja riigi avalikku raamatukogu. Sellega on päevakord läbi. Kogunetakse jaama, kus eestlased ja lätlased südamliku hüvastijätu järele vagunisse asuvad ja tagasiõitu alustavad.

ODAVAIK RAAMATUID AVALIKKUDELE RAAMATUKOGUDELE JA KOOLIDELE

Avalikkude raamatukogude ja koolide varustamiseks kirjandusega on Haridusministeeriumil kavatsus leida võimalus selleks, et saaks korraldada üldist suuremat raamatute ostu erakordsetel tingimustel. Kirjanduse valik ja ost sünniks raamatukogude ja koolide poolt Haridusministeeriumi kaudu ja oleks ü h e k o r d n e. Raamatukogude ja koolide ülalpidajad maksaksid nende poolt tellitud raamatute eest ainult 37 ½ protsenti raamatute kaanehinnast,

kuna 37½ protsenti võtaks riik oma kanda, kusjuures kirjastajad annavad sel puhul hinnaalandust 25 protsenti. Osta on võimalik kõiki Haridusministeeriumi poolt avalikkudele raamatukogudele ja koolidele soovitatud raamatuid.

Haridusministeerium palub koolivalitsusi seda avalikkude raamatukogude ja koolide ülalpidajatele teatavaks teha ja paluda raamatukogude ja koolide ülalpidajaid, et nad teataksid, kui suure summa eest nad ülaltähendatud tingimustel kirjandust sooviksid osta. Tähendatud teateid palub Haridusministeerium koolivalitsusi kokku võtta ja andmed saata Haridusministeeriumile hiljem. 1. juuliks s. a.

*

Juhime avalikkude raamatukogude juhatajate tähelepanu sellele soodsale võimalusele kogusid täiendada ja loodame, et nad omalt poolt kõik teevad, et raamatukogusid täiendada kirjandusega, mille järele nõudmine elav.

VIRUMAA AVALIKKUDE RAAMATUKOGUDE VÕRKU

kuulus 1937./38. aastal 76 raamatukogu 72.317 köitega. Uusi raamatuid soetati aruandeaastal 3815 köidet. Laenajaid oli aasta lõpul 7992 isikut, kes kokku laenasid 127.645 köidet. Iga elaniku kohta tuli 1,27 laenatud köidet. Kõige loetavamateks raamatuteks olid Mälgu „Läänemere isandad“ ja „Öitsev meri“.

VALD KÄIB HARIDUSSELTSIGA KOHTUS.

Uue-Võidu vallavalitsus on kimbus oma valla haridusseltsiga. Uue-Võidu haridusselts oli aastatega soetanud endale korraliku raamatukogu ja raamatukogude võrgu loomisel anti haridusseltsi raamatukogule avaliku raamatukogu õigused. Paar aastat tagasi kustutati haridusseltsi raamatukogu avalike raamatukogude võrgust ja avaliku raamatukogu korraldamine anti vallavalitsusele üle. Ühtlasi maavalitsus kirjutas haridusseltsile ette, et see pidi andma üle kõik avaliku raamatukogu vara ja kirjanduse, mis oli muretsetud viimastel aastatel riigilt ja omavalitsustelt saadud toetustega. Haridusselts oma ligi 1500-köitelisest kogust andis üle vaid 450 raamatu ümber, märkides, et rohkem pole riigi ja omavalitsuste summadega avalikule raamatukogule uusi raamatuid muretsetud. Valla teades pidi vähemalt paarsada köidet kuuluma veel üleandmisele. Kuna heaga ei saadud vahekorrdi lahendada, vallavalitsus esitas kohtule nõudmise haridusseltsi vastu, paludes teha seltsile kohustuslikuks rakendusraamatute, nimekirjade, kartoteegi jne. üleandmise. Kohtuotsusega tehti haridusseltsile korraldus rakendusraamatute ja muu üleandmiseks vallavalitsusele vastuvaidlematus korras.

„M. Hääl“ nr. 45 — 1938.

RAAMATUKOGUST KADUS POOLSADA KÖIDET

Vana-Kariste vallavalitsus on selgitanud, et valla avalikust raamatukogust on kaduma läinud 58 köidet 159 krooni väärtuses. Vallavolikogu, kus ka asi arutusel oli, otsustas end. raamatukoguhoidjait P. Grünerilt sisse nõuda 100 krooni.

„Maa Hääl“.

TALLINNA KESKRAAMATUKOGU ARHIIVRAAMATUKOGU

avati 14. jaan. piduliku aktusega. Aruandeaasta lõpul oli arhiiv-
raamatukogus juba 10.831 teost.

„LOOMING“ JA „VARAMU“ AVALIKELE RAAMATU- KOGUDELE.

Haridusministeeriumi Koolivalitsus on tellinud riikliku toetuse
arvel kõigile avalike raamatukogude-võrku kuuluvaile raamatukogu-
dele 1938. aastaks ajakirjad „Looming“ ja „Varamu“. Kui mõni ava-
lik raamatukogu ei peaks neid saama, siis tuleb sellest teatada Hari-
dusministeeriumi Koolivalitsusele.

TÜRI LINNARAAMATUKOGUS

tõusis laenusid läinud aruandeaastal 5678 köitele. Võrreldes eelmise
aastaga on laenusid kasvanud ligi 1000 köite võrra. Raamatuid oli
kogul 1. aprillil s. a. 2394 köidet ja laenajaid 410 isikut. Kuna kogu
tarvitamine on tunduvalt elavnenud, otsustati kogu senise kolme
korra asemel avada neli korda nädalas.

SOOME TEADUSLIKKUDE RAAMATUKOGUDE HOIDJAD

kavatsevad käesoleva aasta augustis tulla õppereisile Eestisse, kus
külastatakse Tallinna ja Tartu teaduslikke raamatukogusid. Õppe-
reisist võtab osa esialgsete teadete põhjal umbes 30 raamatukogu-
hoidjat.

ROOTSI UUES EELARVES,

mis kehtima hakkab 1. juulil, on tõstetud avalikkude raamatukogude
toetust 1.485.000 Rootsi kroonile (umbes 1.405.000 Ekr.). Ühtlasi on
uues eelarves ette nähtud ühe keskraamatukogu ellukutsumine lisaks
senistele.

LAENUTAMINE SOOME LINNARAAMATUKOGUDES

on läinud aastal jälle langenud, nagu näha „Kansanvalistus ja Kir-
jastolehtis“ avaldatud andmeist. Üldse laenusid 1937. aastal 2.533.094
köidet. Võrreldes eelmise aastaga on laenusid langenud üle 153.000
köite, millisest summast langeb ligi 100.000 köidet Helsingi raama-
tukogude arvele. Laenusid langus Soome linnaraamatukogudes
algas 1934. aastal ja kestab seni järjekindlalt. Ühe elaniku kohta
tuli 1937. aastal linnades 3,6 laenusid köidet. Suurim laenusid ühe
elaniku kohta oli Naantalis, kus laenusid 6,1 köidet. Helsingis laenu-
tati ühe elaniku kohta 3,8 köidet.

TAANI RAAMATUKOGUDE DIREKTORI AASTAARUANDEST.

Riiklikku toetust antakse kuue aasta järel esmakordselt kärpi-
mata. 1936./37. aastal oli kogu riiklik toetus 1.212.000 kr., tänava
1.438.000 kr. Tulevaks aastaks on eelarves ette nähtud 1.545.000 kr.
Loodetavasti pole kaugel aeg, kus riiklik toetus on 1 kr. elaniku
kohta.

Järjekindlalt tõusevad kõige enam omavalitsuste toetused.

Kogu toetus rahvaraamatukogudele riigilt ja linnadelt oli umbes
3.710.000 kr. Koos teiste tuludega on raamatukogude sissetulekuid
umbes 3.900.000 kr., seega tõus umbes 290.000 kr.

Laenutuste arv näitab üsna väikest tõusu. Üldse laenutati möödunud aastal ligi 10.000.000 köidet. Tõus on väga ebahütlane teadusliku ja ilukirjanduse juures.

Lähemal ajal loodetakse vähemalt suuremais kogukondades ühendada kooli- ja avalikud lasteraamatukogud koostööks rahvaraamatukogudega.

Raamatukogukooli laiendamise kava on välja töötatud. Selle järgi pikeneks õppeaeg koolis 5½-lt kuult 10-le, et õpilastele kui ka õpetajail oleks enam aega ja rahu töötamiseks. Ühtlasi tahetakse pikendada praktikaaega 3 aastani.

Ettevalmistatud personaali puudus, mis end juba möödunud aastal tunda andis, on muutunud katastroofiliseks ja on vaja korraldusi, mis kindlustaksid, et igal ajal oleks õppimas tarvidusele vastav hulk õpilasi. Praeguse seisukorra on põhjustanud peamiselt raamatukogumetrike madalad palgad.

On tehtud ka ettepanek ette valmistada laste- ja kooliraamatukogude juhatajaid ja korraldada lühiajalisi kursusi neile, kellele kooliraamatukogu-töö on kõrvaltegevuseks.

800-st maaraamatukogust oli möödunud aastal 360-l nii väike eelarve — alla 500 kr., et see ei ulatunud vajaliku miinimumini. Käesoleval aastal on see arv vähenenud 326-le, kuid see on siiski tublisti üle 1/3 kõigist kogudest.

NORRA LINNARAAMATUKOGUDES

oli 1. juulil 1936. aastal raamatuid 1.125.676 köidet; ühe elaniku kohta tuli 1,4 köidet. Laenutati aasta jooksul 3.129.177 köidet. Võrreldes eelmise aastaga on laenus langenud 135.000 köite võrra. Ühe elaniku kohta laenutati 3,84 köidet. Suurim laenus ühe elaniku kohta oli Hamaris, kus see tõusis 10,8 köitele. Oslos laenutati 4,37 köidet elaniku kohta. Keskmiselt laenutati igat raamatut aastas 2,78 korda.

AJAKIRI „RAAMATUKOGU“ KÕIGILE AVALIKELE RAAMATUKOGUDELE.

Haridusministeeriumilt saadud toetuse arvel saadetakse ajakiri „Raamatukogu“ käesoleval aastal kõigile avalikele raamatukogudele.

Järgmine ajakirja number ilmub septembris. Kaastööd selle numbriga palutakse saata hiljemalt 10. septembriks.

Soovitame raamatukogudele

Noorsookirjandust:

J. Habberton — Helena lapsukesed	Kr. 2.—
H. Beecher-Stowe — Onu Tomi onnike	„ 2.50
D. Defoe — Robinson Crusoe	„ 2.—
F. H. Burnett. — Väike lord Fauntleroy	„ 2.—
M. Twain — Tom Sawyeri imelikud juhtumused	„ 2.50
M. Twain — Prints ja kerjus	„ 2.50
J. Ollik-Andevei — Erni	„ 1.50

Punase kaanega sari „Minu Raamat“ on Haridusministeeriumi poolt soovitatud avalikkudele ja kooliraamatukogudele. Valmistatud heast haavapaberist, ilusate piltidega ja kõvade kaantega.

R. Päts — A. Kapp, tema elu ja looming	Kr. 1.—
R. Päts — Kaksikümmend aastat Eesti muusikat	„ 1.50
E. Visnapuu — Sõja sõit. Luuletusi	„ 2.80
V. Pabson — Oige söömisviis, Fletscheri süsteem	„ —.90
V. Pabson — Enesevalitsemine, Coué süsteem	„ 1.35
H. Vuolijoki — Niskamäe naised	„ 2.50
H. Habel — Purilend	„ 1.50
A. Palgi — Henry Ford	„ 1.25
A. Palgi — Mussolini	„ 1.25

Kutseharidus Eestis. Ülevaade koolidest, nende korraldusest ja õppetegevusest .....

„ 4.75

Kõikide Eesti kirjastuste raamatud saadaval. Ühest kohast tellides hoiate kokku tellimise-, saate- ja ajakulu. Raamatukogudele vastav hinnaalandus.

Võtame vastu tellimisi välismaa raamatutele ja ajakirjandusele. Kõidame raamatuid vastupidavalt ja meeldivalt.

K-ü. „Rahvaülikool“

raamatu-, kirjutusmaterjali ja paberkaupade
suurlaad Tallinnas,

Harju tän. 48, tel. 444-39, Pärnu mnt. 10, tel. 446-67.